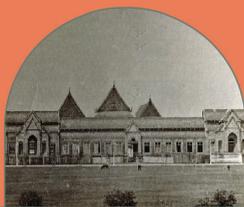

๑๒๐ ปี หอสมุดแห่งชาติ: จารึกอดีต บันทึกปัจจุบัน รัฐธรรมาภิบาล

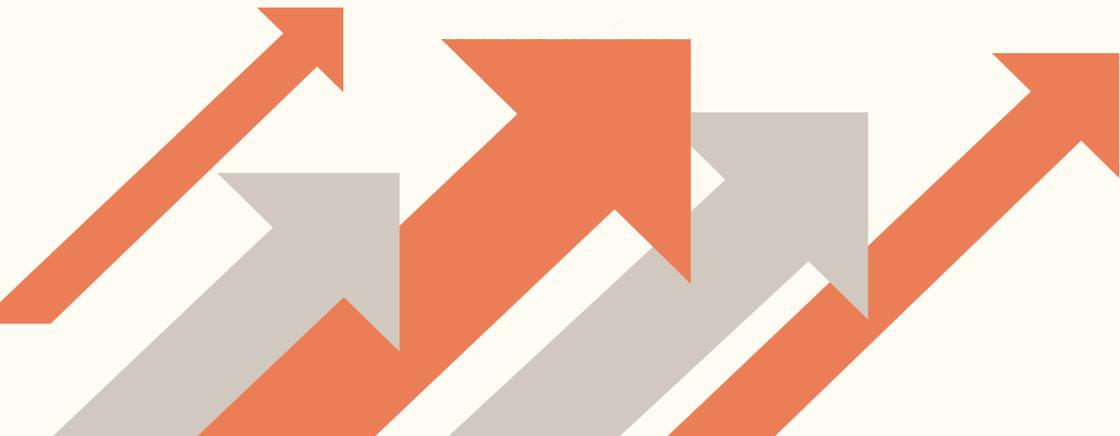

วิสัยทัศน์ พันธกิจ

หอสมุดแห่งชาติเป็นแหล่งภูมิปัญญาระดับนานาชาติที่มีความทันสมัย
และสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรสารสนเทศ มุ่งใช้นวัตกรรมเพื่อการบริการสู่ความเป็นเลิศ

ภารกิจหลัก

๑. ดำเนินการสำรวจ จัดทำ รวบรวม จัดเก็บ และสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาด้านทรัพยากรสารสนเทศ ในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเอกสารโบราณ
๒. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ดำเนินงานด้านเทคนิควิชาการบรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ตามหลักมาตรฐานสากล ตลอดจนให้การฝึกอบรมแก่บุคลากรของหน่วยงาน และสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ
๓. ให้บริการและส่งเสริมการอ่าน ศึกษา ค้นคว้า และวิจัยแก่ประชาชน เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต และการศึกษาตามอัธยาศัย
๔. เป็นศูนย์ประสานงานระบบสารสนเทศทางวิชาการแห่งชาติ
๕. เป็นศูนย์วารสารระหว่างชาติแห่งประเทศไทย ศูนย์กำหนดเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือและวารสาร ศูนย์กำหนดรายละเอียดทางบรรณานุกรมของหนังสือที่จัดพิมพ์ในประเทศ และเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยน และยืมสิ่งพิมพ์ในระดับชาติและนานาชาติ
๖. เป็นคลังสิ่งพิมพ์ของชาติ
๗. เป็นหน่วยงานรับผิดชอบการพิมพ์หนังสือพิมพ์ ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดแจ้งการพิมพ์ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ
๘. กำหนดเกณฑ์มาตรฐานงานวิชาการบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ของหอสมุดแห่งชาติ
๙. ดำเนินการส่งเสริมและประสานงานเครือข่ายหอสมุดแห่งชาติ
๑๐. ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

๑๒๐ ปี หอสมุดแห่งชาติ: จารึกอดีต บันทึกปัจจุบัน รังสรรค์อนาคต

สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๒๐ ปี แห่งการสถาปนาหอสมุดแห่งชาติ วันที่ ๑๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๘

“...หออพระสมุดวชิรญาณนั้นแม้การที่ได้จัดทำจนบัดนี้ เปรนแต่หออสมุดสำหรับผู้ซึ่งได้รับเลือกสรรเข้าเป็นสมาชิกก็ดี ก็เห็นได้ว่าได้ทำให้เกิดประโยชน์แก่วิชาความรู้เป็นอันมากอยู่แล้ว ถ้าและขยายการหออสมุดนี้ทำนุบำรุงให้เป็นหออสมุดใหญ่สำหรับพระนคร ให้เป็นที่อาไศรยแก่บรรดาประชาชนที่จะแสวงหาประโยชน์ต่างๆ อันจะพึงได้ในการอ่านหนังสือ หออพระสมุดวชิรญาณคงจะเปนถาวรประโยชน์อย่างสำคัญ...”

พระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ที่ทรงประกาศจัดการหออพระสมุดวชิรญาณให้เป็นหออสมุดสำหรับพระนคร
เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๘)
จาก ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๒ (๑๕ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๔) น. ๖๐๙

“จากพระราชปณิธานแห่งการตื่นรู้ สู่มรดกทางปัญญาของปวงชน”

ตลอด ๑๒๐ ปีที่ผ่านมา คือ การเดินทางอันยาวนานที่เริ่มต้นจากพระมหากษัตริย์คุณ
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงวางรากฐาน “หอพระสมุดวชิรญาณ”

เพื่อให้เป็นแสงสว่างแห่งสรรพวิชาแก่ราษฎร

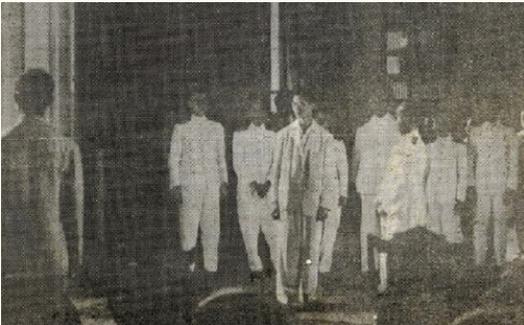
จวบจนการสืบสานพระราชปณิธานของบูรพมหากษัตริย์ราชเจ้า ในพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกพระองค์
ที่ทรงให้ความสำคัญกับการรักษา “ชุมทรัพย์ทางปัญญา” ให้อยู่คู่แผ่นดินไทย

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงฉายพระรูปร่วมกับคณะกรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ
สำหรับพระนคร ที่ด้านหน้าหอพระสมุดวชิราวุธ
ตึกถาวรวัตถุ ถนนหน้าพระธาตุ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี
เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด
หอพระสมุดวชิรญาณ ที่พระที่นั่งควมอกขพมมาน
เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๙

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร และพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ขณะทรงดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช
เสด็จ ฯ ไปทอดพระเนตรการดำเนินงานของหอสมุดแห่งชาติ ณ ตึกถาวรวัตถุ
เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในรัชกาลที่ ๙ เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรกิจการของ หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรนิทรรศการ ณ หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๑

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิด ศูนย์เรียนรู้เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ที่ตึกถาวรวัตถุ เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงดำรงพระอิสริยยศ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ แทนพระองค์ ไปทรงเปิด หอวิชาฐานธรรม ณ หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๔

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งทรงดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปทรงเปิดหอเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตร เอกสารโบราณ ที่ฝ่ายบริการหนังสือและจารึก หอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๕

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด ห้องสมุดดนตรีทุลกระหม่อมสิรินธร ภายในหอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๗

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิด หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๐

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนิน ไปทรงประกอบพิธีเปิด การประชุมสภาบรรณารักษ์แห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ครั้งที่ ๑๖ เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๘ ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดหอสมุดปิยมหาราชรกฎ ณ ตึกถาวรวัตถุ เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตร กิจการของหอสมุดแห่งชาติ ณ หอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล

ทอสมุดแห่งชาติ

ทอสมุดแห่งชาติพิลาสเรียม
ประดับเด่นเป็นศรีแก่ชาติไทย
วิเชียรช่วงดวงตันที่ซนเห็น
ประกอบกิจรวมวิทยาการ
ดวงมณีที่สองรองลงมา
ผู้กุมม้วนทั่วทุกตัวตน
แก้วงามเด่นดวงสามที่ตามมา
พาชนพองล่องสู่ซลาลัย
รัตนาระยบอันดับสี่
อิมข้าวปลาอิมได้อยู่มานาน
ดูโชติช่วงดวงห้าดาราดน
อยากนั่งชมนาฏกรรมจำพวกใด
ขอเชิญชมฉัฐมณีรัตน
เมื่อปราชญ์สิ้นลมปรานไปนานนม
งามเพียงเพชรดวงเจ็ดวันวัชระ
ให้ค้นคว้าหาทางที่กลางไพร
ดวงที่แปดงามจริงยิ่งดวงเดือน
ฟังความคิดมากมิตระสนิทาน
ดวงที่เก้าก่องเนาวรัตนา
โลกมนุษย์ร้อนเหลือเพื่อพอดู
ฉะนี้หนอเปิดทอสมุดชาติ
บัดนี้แก้วส่องไกลในนภา
เพราะรักมิตระคุณธินิจจึงคิดเขียน
จะพิมพ์เล่นก็ได้ให้คนชม

อ่าเอี่ยมชวนชมสมสมัย
เปรียบได้กับแก้วแก้วประการ
เปรียบได้เป็นศูนย์ศึกษาสถาน
เกินประมาณอ่านได้ไม่อับจน
เปรียบธนาคารใหญ่ให้ดอกผล
กลับได้ผลเลิศล้ำเป็นกำไร
เปรียบกับสายธาราที่แรงไหล
ที่กว้างใหญ่ย่นขอบจักรวาล
เปรียบเป็นที่แจจจัดภัตตาหาร
ไม่สู้่อิมอาหารด้านจิตใจ
เปรียบว่าเป็นเหมือนโรงละครใหญ่
ทั้งสุขเศร้าเร้าใจมิให้ชม
เปรียบสุสานลานวัดอันรื่นรม
เก็บผลงานไว้ชมให้ชื่นใจ
เปรียบวนอุทยานอันยาวใหญ่
อาจจะได้ชมทรัพย์มโหฬาร
เปรียบเสมือนสโมสรสถาน
อีกทั้งด้านชนเช่นเป็นศัตรู
เปรียบศาลาหลบร้อนจรไปอยู่
ใช้หนังสือคือคู่สนทนา
เปรียบประกาศก้องไปให้ทราบทั่ว
เชิญประชาชนเลือกไว้เขยชม
พุดวนเวียนได้ความพองามสม
หรือทิ้งจัมพัตระกร้าไม่ว่าเลย

สารบัญ

หน้า

สารจากอธิบดีกรมศิลปากร

สารจากผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ

เปิดหน้ากระดาษ เล่าประวัติศาสตร์ ๑๒๐ ปี หอสมุดแห่งชาติ

รากเหง้าแห่งปัญญา

๑

รากเหง้าอักษรฯ มรดกล้ำค่าแห่งแผ่นดิน

๕

รากเหง้าแห่งสรรพวิชา: ชุมทรัพย์ทางปัญญาของแผ่นดิน

๙

สานสายใยบรรณารักษ์ไทยสู่สากล

๑๓

แรงบันดาลใจแห่งการสร้างสรรค์

๑๗

พลิกมรดกภูมิปัญญาสู่ดิจิทัล

๑๙

รังสรรค์อนาคต: ก้าวที่ยั่งยืนสู่หอสมุดดิจิทัลแห่งชาติ

๒๓

๑๒๐

ชุมทรัพย์แห่งปัญญา

สารจากอธิบดีกรมศิลปากร เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๒๐ ปี แห่งการสถาปนาหอสมุดแห่งชาติ

กรมศิลปากรมีพันธกิจสำคัญในการปกป้อง คุ้มครอง อนุรักษ์ และสืบทอดมรดกศิลปวัฒนธรรม ที่ทรงคุณค่า “มรดกเอกสารและภูมิปัญญา” ที่อยู่ในความดูแลของหอสมุดแห่งชาติ ล้วนเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และแสดงให้เห็นองค์ความรู้ที่สั่งสมผ่านกาลเวลามายาวนาน อันเป็นเสาหลักประการหนึ่งที่ธำรงรักษาเอกลักษณ์ไทยให้เป็นที่ประจักษ์และสืบต่อไปสู่อุชน

เนื่องในวาระครบรอบ ๑๒๐ ปีของหอสมุดแห่งชาติ นับเป็นโอกาสสำคัญที่กรมศิลปากรได้น้อมรำลึก ในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงวางรากฐานกิจการหอสมุดของไทยให้ทัดเทียมนานาอารยประเทศ นับจากจุดเริ่มต้นในอดีต หอสมุดแห่งชาติได้ทำหน้าที่เป็นสถาบันหลัก ในการรวบรวมและจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ ทั้งศิลาจารึก คัมภีร์ใบลาน หนังสือสมุดไทย และสิ่งพิมพ์ ที่มีคุณค่าจำนวนมาก จนกลายเป็นแหล่งสืบค้นและอ้างอิงข้อมูลทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยาการของชาติ

หนังสือ “๑๒๐ ปี หอสมุดแห่งชาติ: จารึกอดีต บันทึกปัจจุบัน รังสรรค์อนาคต” นี้เป็นประจักษ์พยาน ถึงความสำเร็จและความมุ่งมั่นของกรมศิลปากรในการยกระดับงานบริการสารสนเทศให้ก้าวทันยุคสมัย โดยยังคงรักษาปณิธานแห่งการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมไว้อย่างมั่นคง เพื่อให้มรดกภูมิปัญญาของชาติ เป็นสาธารณสมบัติที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและนำไปต่อยอดสร้างสรรค์สังคมได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ในนามของกรมศิลปากรขอแสดงความชื่นชมในความวิริยอุตสาหะของบุคลากรหอสมุดแห่งชาติทุกท่าน และขออำนาจพรให้การดำเนินงานของหอสมุดแห่งชาติก้าวหน้าสถาพร เป็นประทีปทางปัญญาที่ส่องสว่างนำทางสังคมไทยสืบไป

(นายพนมบุตร จันทรโชติ)

อธิบดีกรมศิลปากร

สารจากผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๒๐ ปี แห่งการสถาปนาหอสมุดแห่งชาติ

หากเปรียบหอสมุดแห่งชาติเป็นต้นไม้ใหญ่ ๑๒๐ ปี ที่ผ่านมาก็คือช่วงเวลาแห่งการหยั่งรากลึก เพื่อดูดซับสารอาหารแห่งปัญญา และแผ่กิ่งก้านสาขาเพื่อให้ร่มเงาแก่ผู้อ่านและนักค้นคว้าทั่วทั้งแผ่นดิน นับเป็นความภาคภูมิใจอย่างสูงสุดของพวกเราชาวหอสมุดแห่งชาติ ที่ได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา “มรดกความทรงจำ” อันเกิดจากพระราชวิสัยทัศน์ของพระมหากษัตริย์และภูมิปัญญาของบรรพชน หนังสือ “๑๒๐ ปี หอสมุดแห่งชาติ: จารึกอดีต บันทึกปัจจุบัน รังสรรค์อนาคต” คือ ความตั้งใจที่จะถ่ายทอดเรื่องราวการเดินทางอันยาวนาน จากยุคของการจดจารบนเอกสารโบราณ สู่วិวัฒนาการ ในยุคดิจิทัลที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลสู่สายตาชาวโลกได้เพียงปลายนิ้วสัมผัส

ภารกิจของหอสมุดแห่งชาติ มิใช่เพียงการเก็บรักษาหนังสือเก่าให้คงอยู่ แต่คือการทำให้ หนังสือเหล่านั้นมีชีวิตและสร้างประโยชน์แก่คนปัจจุบัน หอสมุดแห่งชาติยังคงมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการ บริการด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรมและสร้างสรรค์พื้นที่การเรียนรู้ใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการ ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยไม่ละทิ้งรากฐานทางวัฒนธรรมอันดีงาม

ขอขอบคุณผู้มีอุปการคุณ ภาคีเครือข่าย และที่สำคัญที่สุดคือ “ผู้อ่าน” ทุกท่านที่เป็นแรง ผลักดันให้หอสมุดแห่งชาติยังคงมีชีวิตชีวา ตีฉันทิและคณะทำงานขอตั้งปณิธานว่าจะสานต่อภารกิจ อันทรงเกียรตินี้ เพื่อส่งมอบขุมทรัพย์ทางปัญญาที่สมบูรณ์ที่สุดให้แก่ลูกหลานไทยในอนาคต

(นางสาวบุปผา ชูชาติ)

ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ

เปิดหน้ากระดาษ
เล่าประวัติศาสตร์
๑๒๐ ปี หอสมุดแห่งชาติ

พ.ศ. ๒๔๒๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงริเริ่มก่อตั้งหอพระสมุดวชิรญาณ

พ.ศ. ๒๔๔๘ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมหนังสือของหอพระสมุดหลวงเข้าด้วยกัน คือ หอพระมณเฑียรธรรม หอพระสมุดวชิรญาณ และหอพุทธสาสนะสังคหะ และพระราชทานนามว่า “หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร”

๒๔๔๘ - ๒๔๕๘

ศ.คุณหญิงแม้นมาศ ชวลิต
พ.ศ. ๒๕๑๒ - ๒๕๓๙

พ.ศ. ๒๕๒๐ เริ่มก่อสร้าง “หอวชิราวุธานุสรณ์” โดยมีพิธีวางศิลาพระฤกษ์เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๐

พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้มีการแบ่งพื้นที่ของ ตึกถาวรวัตถุจัดตั้ง “ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์”

๒๕๑๙ - ๒๕๒๘

คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ
พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๓๑

ร้อยเอกหญิงประนอม ปัญญางาม
พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๓๔

นางธรรมา กนกมณี
พ.ศ. ๒๕๓๔ - ๒๕๔๐

พ.ศ. ๒๕๒๘ หอสมุดแห่งชาติ ได้ขยายอาคารเพิ่มเติมเพื่อให้บริการเป็นอาคาร ๒ เชื่อมต่อกับอาคารหอสมุดแห่งชาติ เรียกว่า อาคาร ๓

พ.ศ. ๒๕๓๒ มีการก่อสร้างอาคารหลังใหม่บริเวณวังวรดิศ ถนนหลานหลวง ให้เป็นที่ตั้งของหอสมุดดำรงราชานุภาพแห่งใหม่

พ.ศ. ๒๕๓๔ หอสมุดแห่งชาติได้จัดตั้ง “ห้องสมุดดนตรีทุลกระหม่อมสิรินธร” เพื่ออนุรักษ์ต้นฉบับเพลงไทย ไทยสากล ลูกทุ่ง เพลงพื้นเมือง และเพลงสากล

๒๕๒๙ - ๒๕๓๘

พ.ศ. ๒๕๕๙ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานตึกถาวรวัตถุ ริมถนนหน้าพระธาตุ ให้เป็นสถานที่ตั้งแห่งใหม่ของหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร

๒๕๕๙ - ๒๕๖๘

นางชูศรี สวัสดิสงคราม
พ.ศ. ๒๕๐๙ - ๒๕๑๑

นายบวร ธีมากร
พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๐๘

พ.ศ. ๒๕๑๑ ก่อตั้งห้องสมุดพระยาอนุนานราชชนขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมหนังสือส่วนตัวและผลงานนิพนธ์ของศาสตราจารย์พระยาอนุนานราชชน (ยง เสฐียรโกเศศ) เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้าด้านวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา วรรณคดี และประวัติศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๑๘ ก่อสร้างอาคารเพิ่มขึ้นอีกหลังหนึ่งบริเวณด้านหลังอาคารหอสมุดแห่งชาติ เรียกว่า “หอพระสมุดวชิรญาณ” (อาคาร ๒) เพื่อเก็บรักษาศิลาจารึกและตู้ไทยโบราณ

๒๕๐๙ - ๒๕๑๘

นางสุวคนธ์ ศิริวงศ์วรวัฒน์
พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔

นางศิริภรณ์ จิรปภา
พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๖

พ.ศ. ๒๕๓๙ เริ่มสร้างหอสมุดแห่งชาติเขตลาดกระบัง เฉลิมพระเกียรติ ตามมติของคณะกรรมการพัฒนาหอสมุดแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘

พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้ก่อสร้างอาคาร “หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙” เชื่อมต่อกับห้องสมุดดนตรีทุลกระหม่อมสิรินธร

พ.ศ. ๒๕๔๘ จัดสร้างอาคาร “คลังสิ่งพิมพ์” เป็นอาคารสูง ๕ ชั้น ณ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

๒๕๓๙ - ๒๕๔๘

พ.ศ. ๒๕๗๖ มีพระราชบัญญัติจัดตั้งกรมศิลปากร โดยโอนงานหอพระสมุดสำหรับพระนครอันเป็นงานหนึ่งของราชบัณฑิตยสภาไปขึ้นกับกรมศิลปากร และเปลี่ยนชื่อเป็น “หอสมุดแห่งชาติ”

๒๕๖๙ - ๒๕๗๘

นายตรี อมาตยกุล
พ.ศ. ๒๕๗๐ - ๒๕๗๓

พ.ศ. ๒๕๖๖ กรมศิลปากรได้รับงบประมาณในการก่อสร้างอาคารหลังใหม่ที่บริเวณท่าवासกรี ถนนสามเสน เขตดุสิต โดย ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรี เป็นประธานวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

๒๕๗๙ - ๒๕๘๘

นางสาวอรพินท์ ลิ้มสกุล
พ.ศ. ๒๕๔๖ - ๒๕๕๒

นางวิลาวัลย์ ทรัพย์พันแสน
พ.ศ. ๒๕๕๒ - ๒๕๕๕

พ.ศ. ๒๕๕๒ หอสมุดแห่งชาติได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารหลังใหม่ บนพื้นที่เดิม โดยรื้อถอนอาคาร ๒ หลัง ได้แก่อาคารหอพระสมุดวชิรญาณ (อาคาร ๒) และ อาคาร ๓

พ.ศ. ๒๕๕๗ หอสมุดแห่งชาติได้รับการจัดสรรงบประมาณผูกพันจำนวน ๒๖๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อใช้ในการปรับปรุงอาคาร ๑

พ.ศ. ๒๕๕๘ หอสมุดแห่งชาติปรับปรุงตึกถาวรวัตถุทั้งอาคารจัดเป็น “หอสมุดปियมหาราชรถก”

๒๕๔๙ - ๒๕๕๘

พระยาอนุนานราชชน
พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๕

หลวงสมานไมตรีรักษา
พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๒๔๘๙

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร และพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการดำเนินงานของหอสมุดแห่งชาติ ณ ตึกถาวรวัตถุ เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

๒๕๗๙ - ๒๕๘๘

พ.ศ. ๒๕๙๐ จัดสร้างอาคารบริเวณด้านหลังหอพระสมุดวชิราวุธ (ตึกถาวรวัตถุ) สำหรับเก็บรวบรวมและให้บริการศึกษาค้นคว้า เรียกว่าอาคารหลังนี้ว่า “หอสมุดดำรงราชานุภาพ” สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน เสด็จเปิดอาคารเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๙๐

๒๕๘๙ - ๒๕๙๘

นางสาวกนกอร คักดาเดช
พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๔

นางสุภาณี สุขอาบใจ
พ.ศ. ๒๕๖๔ - ๒๕๖๕

นางสาววาสนา งามดวงใจ
พ.ศ. ๒๕๖๕ - ๒๕๖๖

นางสาวเนาวรัตน์ ปัญญางาม
พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๖๗

นางสาวบุบผา ชูชาติ
พ.ศ. ๒๕๖๗ - ปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๖๑ หอสมุดแห่งชาติ เปิดให้บริการห้องสมุด NLT Smart Library ในวาระครบ ๑๑๓ ปี การสถาปนาหอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

๒๕๕๙ - ปัจจุบัน

๐๑ รากเหง้าแห่งปัญญา

“หอสมุดแห่งชาติ” เปรียบได้ตั้งรากแก้วของต้นไม้ใหญ่ที่ยังลึกและดูดซับสรรพวิชามาตลอด ๑๒๐ ปี จากพระราชปณิธานอันแน่วแน่สู่การเป็นคลังสมบัติที่รวบรวมจิตวิญญาณของชาติ ร่วมย้อนสัมผัสถึง “รากเหง้า” อันน่ายกย่องภูมิใจ เพื่อสำรวจร่องรอยแห่งอดีต ที่หล่อเลี้ยงปัจจุบัน และส่งต่อพลังแห่งปัญญาไปสู่อนาคต

หอสมุดแห่งชาติ มีรากฐานสืบเนื่องมาจากพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงริเริ่มก่อตั้งหอพระสมุดวชิรญาณขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๔ ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๔๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมกิจการหอพระมณฑิยธรรม หอพุทธศาสนสังคหะ และหอพระสมุดวชิรญาณ เป็น “หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร” เพื่อพระราชทานโอกาสให้ปวงชนมีแหล่งศึกษาหาความรู้ มีสถานที่ตั้งอยู่ ณ ศาลา สหทัยสมาคม ในพระบรมมหาราชวัง

พ.ศ. ๒๔๕๙ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานตึกถาวรวัตถุ ริมนาน หน้าพระธาตุ ให้เป็นสถานที่ตั้งแห่งใหม่ของหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร และเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดหอพระสมุดฯ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๙

พ.ศ. ๒๔๖๘ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานหนังสือในหอพระสมุดในพระองค์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้แก่หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร และโปรดเกล้าฯ ให้แยกการเก็บรักษาและให้บริการออกเป็น ๒ หอ คือ หอพระสมุดวชิรญาณ เป็นสถานที่เก็บรักษาจดหมายเหตุและหนังสือตัวเขียน ตู้อยู่ที่ตึกถาวรวัตถุให้เป็นที่ย้ายมาตั้งที่พระที่นั่งศิวโมกขพิมานในพระราชวังบวร และหอพระสมุดวชิราวุธ ตั้งอยู่ที่ตึกถาวรวัตถุให้เป็นพื้นที่จัดเก็บหนังสือฉบับพิมพ์ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ และโปรดเกล้าฯ ให้เรียกรวม หอพระสมุดทั้ง ๒ แห่งนี้ว่า หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดหอพระสมุดวชิรญาณที่พระที่นั่งศิวโมกขพิมาน เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๙ และเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดหอพระสมุดวชิราวุธ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๙

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดหอพระสมุดวชิรญาณ ที่พระที่นั่งศิวโมกขพิมาน เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๙

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดหอพระสมุดวชิราวุธ ซึ่งตั้งอยู่ ณ ตึกถาวรวัตถุ ถนนหน้าพระธาตุ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๙

พ.ศ. ๒๔๗๖ รัฐบาลมีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการสำนักงานและกรมในกระทรวงธรรมการ จึงได้กำหนดให้หอพระสมุทวชิรญาณสำหรับพระนครมีฐานะเป็นกองหนึ่งในกรมศิลปากร เรียกว่า กองหอสมุด แบ่งเป็น ๒ แผนก คือ แผนกบรรณารักษ์ และแผนกบันทึกเหตุการณ์ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น **หอสมุดแห่งชาติ**

พ.ศ. ๒๕๐๖ รัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญและตระหนักว่า อาคารหอสมุดแห่งชาติที่ตึกถาวรวัตถุนั้น มีสภาพคับแคบและไม่สามารถขยายพื้นที่ เพื่อรองรับการให้บริการแก่ประชาชนได้ จึงดำเนินการก่อสร้างอาคารหอสมุดแห่งชาติหลังใหม่ขึ้น บริเวณท่าว่าสุกรี ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมี ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี เป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ และ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี เป็นประธานในพิธีเปิดอาคารหอสมุดแห่งชาติ ท่าว่าสุกรี เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๙

พ.ศ. ๒๕๑๘ หอสมุดแห่งชาติ ได้ก่อสร้างอาคารเพิ่มขึ้นอีกหลังหนึ่ง บริเวณด้านหลังอาคารหอสมุดแห่งชาติ ท่าว่าสุกรี เรียกชื่ออาคารว่า **หอพระสมุทวชิรญาณ (อาคาร ๒)** เพื่อใช้เป็นสถานที่เก็บรักษาศิลปจารึกและตู้ไทยโบราณที่ย้ายมาจากหอพระสมุทวชิราวุธ มีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

พ.ศ. ๒๕๒๐ รัฐบาลได้อนุมัติให้ก่อสร้างอาคารเพิ่มขึ้นอีกหลังหนึ่งทางด้านทิศเหนือของอาคารหอสมุดแห่งชาติ เรียกชื่อว่า **หอวิชาฐานุสรณ์** เพื่อใช้เป็นสถานที่เก็บรวบรวมและให้บริการพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อีกทั้งเป็นพิพิธภัณฑ์จัดแสดงพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๖

พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้มีการแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งของหอพระสมุทวชิราวุธ หรือตึกถาวรวัตถุ ให้เป็นสถานที่ตั้ง ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งท่านผู้หญิงวิวรรธน์ เสถียรสุด อดีตนางเจ้าวรพงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้มอบหนังสือและสิ่งของเครื่องใช้ส่วนพระองค์ให้แก่กรมศิลปากร สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคาร เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒

พ.ศ. ๒๕๒๖ หอสมุดแห่งชาติ ได้ขยายอาคารหอสมุดแห่งชาติเพื่อให้บริการเพิ่มเติมอีกหลังหนึ่งเป็นอาคาร ๒ ชั้น เชื่อมต่อกับอาคารหอสมุดแห่งชาติ เรียกว่า อาคาร ๓ โดยมีนายชวน หลีกภัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้น เป็นประธานในพิธีเปิด เมื่อวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๘

พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้มีการก่อสร้าง “หอเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช” ขึ้นในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ เพื่อใช้เป็นสถานที่เก็บรักษาเอกสารประชาคมตีในการถวายพระราชสมัญญา “มหาราช” แต่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และเก็บรวบรวมหนังสือ เอกสารอื่น ๆ รวมทั้งโสตทัศนวัสดุที่เกี่ยวข้องกับพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และพระราชวงศ์

พ.ศ. ๒๕๓๓ เริ่มมีการก่อสร้างอาคารห้องสมุดดนตรีทุลกระหม่อมสิรินธร บริเวณหอสมุดแห่งชาติ เพื่อให้เป็นแหล่งรวบรวมและบริการการศึกษาค้นคว้า วิจัยทางด้านการดนตรี

พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้มีการก่อสร้างอาคารหอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ เชื่อมต่อกับอาคารห้องสมุดดนตรีทุลกระหม่อมสิรินธร เพื่อให้เป็นศูนย์รวมบทเพลงพระราชนิพนธ์ ประเภทสื่อโสตทัศนหนังสือ เอกสาร และโน้ตเพลง รวมทั้งพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับการดนตรีในรูปแบบของสื่อสารสนเทศ เช่น รูปภาพ ปฏิทิน และสื่อบันทึก เพื่อประโยชน์แก่การอนุรักษ์ เผยแพร่ และศึกษาค้นคว้า

พ.ศ. ๒๕๔๔ หอสมุดแห่งชาติได้รับการจัดสรรงบประมาณสำหรับก่อสร้างอาคารคลังสิ่งพิมพ์ ซึ่งเป็นอาคารสูง ๕ ชั้น ณ ตำบลศาลายา อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม ก่อสร้างแล้วเสร็จในพ.ศ. ๒๕๔๘ เพื่อเป็นสถานที่เก็บรักษาหนังสือที่ได้รับตามพระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๐

พ.ศ. ๒๕๕๒ หอสมุดแห่งชาติได้รับงบประมาณการก่อสร้างอาคารหลังใหม่บนพื้นที่เดิม โดยรื้อถอนอาคาร ๒ หลัง คือ อาคารหอพระสมุทวชิรญาณ (อาคาร ๒) และอาคาร ๓ โดยมีแนวคิดให้เป็นอาคารหอสมุดแห่งชาติที่ทันสมัยและมีระบบป้องกันการสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศที่เหมาะสม นายธีระ สลักเพชร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมในขณะนั้นเป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๒ การก่อสร้างแล้วเสร็จและเริ่มเปิดให้บริการ เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

พ.ศ. ๒๕๕๗ หอสมุดแห่งชาติได้รับการจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๒๖๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท สำหรับปรับปรุงซ่อมแซมอาคารหอสมุดแห่งชาติหลังเดิม โดยดำเนินการปรับปรุงพื้นที่ให้มีความโล่ง โปร่ง และสอดคล้องกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์กับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และการให้บริการประชาชน เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ และเปิดให้บริการประชาชนตั้งแต่วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นต้นมา

พ.ศ. ๒๕๕๘ หอสมุดแห่งชาติดำเนินการปรับปรุงพื้นที่ตึกถาวรวัตถุทั้งอาคาร และจัดเป็นหอสมุดปียมหาราชรุก เพื่อเป็นแหล่งให้บริการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเรื่องราวประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ศิลปกรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิด “หอสมุดปียมหาราชรุก” ณ ตึกถาวรวัตถุ เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘

ในวันศุกร์ที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรกิจการของหอสมุดแห่งชาติ ณ หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี ประกอบด้วยกิจการด้านการบริการหนังสือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย วารสาร และหนังสือพิมพ์ ในรูปแบบตัวเล่มและอิเล็กทรอนิกส์ เอกสารโบราณ ผู้พระธรรม การผลิตสื่อสตรีตทัศน์ การอนุรักษ์และสงวนรักษาหนังสือ และทอดพระเนตรนิทรรศการได้ร่วมพระบารมี ๑๑๒ ปี หอสมุดแห่งชาติ

๑๒ รากเหง้าอักษร มรดกล้ำค่าแห่งแผ่นดิน

หากย้อนกลับไปถึงจุดเริ่มต้นของหอสมุดแห่งชาติ ภาพที่ชัดเจนที่สุดภาพแรกคือ “หอพระสมุดวชิรญาณ” ซึ่งมีได้ทำหน้าที่เพียงสถานที่เก็บหนังสือ แต่เป็นแหล่งรวมสรรพวิชาล้ำค่าจากคัมภีร์โบราณและหนังสือสมุดไทย การดูแลรักษาเอกสารโบราณจึงถือเป็น “ภารกิจปฐมบท” ที่หยั่งรากลึก และเป็นฐานรากสำคัญมาตลอด ๑๒๐ ปี

กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก ก่อกำเนิดและมีพัฒนาการเติบโตมาพร้อม ๆ กับการสถาปนาหอสมุดแห่งชาติ โดยมีบทบาทเป็นหน่วยงานหลักในการจัดเก็บ ดูแล อนุรักษ์ “เอกสารโบราณ” ที่มีอายุเก่าแก่นับ ๑๐๐ ปีขึ้นไป เอกสารเหล่านี้ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาอันล้ำค่าของบรรพชนไทยที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อบันทึกข้อมูล วิทยาการสาขาต่าง ๆ รวมถึงเรื่องราวและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชาติไทย อีกทั้งเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึง

อารยธรรม และศิลปวัฒนธรรมที่มีวิวัฒนาการสืบทอดมานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ในฐานะที่เป็นแหล่งความรู้ด้านอักษรและภาษาโบราณที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ จึงเปรียบเสมือนคลังทางปัญญาที่รวบรวมความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม และเป็นศูนย์รวมของอักษรนานาชนิด ๆ ไม่ว่าจะเป็นอักษรขอม อักษรธรรมล้านนา อักษรไทยน้อย ที่บันทึก จรดจดจารให้อนุชนรุ่นหลังเห็นถึงความรุ่งเรืองทางปัญญาที่สั่งสมมานับร้อยปี เช่น ตำรายา ตำราโหราศาสตร์ และวรรณคดีต่าง ๆ เป็นต้น

กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร จึงมีความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนในการปกป้องและอนุรักษ์เอกสารโบราณมิให้สูญสลายหายไป อีกทั้งยังสามารถส่งต่อและสืบทอดมรดกภูมิปัญญาเหล่านี้ให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

รูปแบบของเอกสารโบราณที่อยู่ในหอสมุดแห่งชาติ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภทหลัก ได้แก่

๑. จารึก คือ เอกสารประเภทที่มีรูปอักษรเป็นร่องรอยลึกลงในเนื้อวัตถุต่าง ๆ ซึ่งสำเร็จด้วยกรรมวิธีจารึก เช่น รูปอักษรที่ปรากฏบนแผ่นศิลา เรียกว่า ศิลาจารึก รูปอักษรที่ปรากฏบนแผ่นไม้ เรียกว่า จารึกบนแผ่นไม้ รูปอักษรที่ปรากฏบนแผ่นโลหะ ซึ่งมีลักษณะสีเหลี่ยมคล้ายใบลาน เช่น แผ่นทอง แผ่นเงิน แผ่นนาก เรียกว่า จารึกลานทอง จารึกลานเงิน และจารึกลานนาก เป็นต้น การกำหนดอายุของจารึก จะยึดเอาความเก่าของอักษรเป็นหลัก เช่น อักษรปัลลวะ เป็นอักษรที่เก่าที่สุดเท่าที่พบศิลาจารึกในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่อจากนั้นจะเป็นอักษรขอมโบราณ มอญโบราณ อักษรไทยโบราณ อักษรธรรมล้านนา อักษรธรรมอีสาน อักษรไทยน้อย เป็นต้น

ศิลาจารึกหลักที่ ๑ หรือจารึกพ่อขุนรามคำแหง คัมพม เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๖ หรือตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เมื่อครั้งยังทรงผนวชเป็นพระภิกษุ ได้เสด็จจารึกสดุดีไปทางหัวเมืองแถบเหนือของประเทศไทย เมื่อถึงเมืองเกาส์โขทัย ทรงพบศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ที่บริเวณเนินปราสาทเมืองเกาส์โขทัย ทอดพระเนตรเห็นเป็น “โบราณวัตถุที่สำคัญ” จึงโปรดให้นำลงมาที่กรุงเทพมหานคร พร้อมกับศิลาจารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาเขมร (สท.๓) หลักที่ ๔ และพระแท่น มังคคศิลาบาตร ปัจจุบันศิลาจารึกหลักที่ ๑ ถูกเก็บรักษาอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

๒. คัมภีร์ใบลาน คือ หนังสือที่จารตัวอักษร (เขียนด้วยเหล็กแหลมคม) ลงบนใบลานซึ่งเป็นใบของต้นไม้ชนิดหนึ่ง เรียกว่า ต้นลาน คัมภีร์ใบลานส่วนใหญ่ใช้จารคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์หลัก คัมภีร์ใบลานมิใช่จะมีแต่เรื่องราวพระพุทธศาสนาเท่านั้น เรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ก็มี เช่น เรื่องกฎหมาย ตำนาน โหราศาสตร์ เวชศาสตร์ เป็นต้น หนังสือใบลานเหล่านี้ส่วนมากจารด้วยอักษรขอม อักษรธรรมอีสาน อักษรธรรมล้านนา อักษรไทยโบราณ เป็นต้น การจัดหมวดหมู่ของคัมภีร์ใบลานสำหรับการสืบค้น จะแบ่งหมวดหมู่ตามรูปอักษรที่จารลงบนใบลาน และเรียงลำดับตามตัวอักษรจาก ก ถึง ฮ เพื่อความสะดวกในการค้นหา

คัมภีร์ใบลาน เรื่อง “ปัญญาบารมีหลวง” เป็นวรรณกรรมพุทธประวัติ เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระโทสีสัตว์ ทรงบำเพ็ญบารมี ๓๐ ทัศ ตลอด ๒๐ อสงไขยปลายแสนกัป จนเต็มบริบูรณ์ สำเร็จเป็นพระโคตมพุทธเจ้า คัมภีร์ใบลานฉบับนี้ มีเจ้าครุฑา ชื่อ คุณทอง ให้สร้างถวายวัดไว้สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ถึง ๕,๐๐๐ ปี เป็นคัมภีร์ใบลานแม่แบบที่ใช้ในการศึกษาอักษรธรรมอีสาน สมัยรัชกาลที่ ๓ ได้

๓. หนังสือสมุดไทย คือ เอกสารโบราณที่ทำจากเปลือกไม้ชนิดต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ทำเป็นกระดาษได้ เช่น เปลือกปอ เปลือกช่อย เปลือกสา โยสัปะรด เป็นต้น ทำให้หนาพอสมควรหล่อแผ่นยาว ๆ ติดต่อกันใช้วิธีพับกลับไปกลับมาให้เป็นเล่ม มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าใช้รองรับการเขียน การขุดตัวอักษร การเขียนภาพ การเขียนลายเส้นต่าง ๆ และเขียนได้ทั้ง ๒ ด้าน ในลักษณะเป็นหนังสือจดหมายเหตุบ้าง หมายรับสั่งบ้าง ตำนานบ้าง ตำราบ้าง ที่เรียกว่า หนังสือสมุดช่อย เพราะส่วนมากใช้เปลือกช่อยทำเป็นกระดาษ เมื่อคนไทยเป็นผู้คิดค้นประดิษฐ์ขึ้น จึงเรียกว่าหนังสือสมุดไทย มี ๒ สี คือ สีขาวและสีดำ นอกจากหนังสือสมุดไทยนี้แล้วยังรวมถึง กระดาษเพลลา ใบจุ่ม ทำจากเปลือกช่อย เปลือกสา และกระดาษฝรั่งซึ่งเป็นกระดาษที่ชาวต่างประเทศผลิตขึ้นด้วย เอกสารเหล่านี้เขียนด้วยอักษรไทยโบราณมีเส้นเขียนสีขาวจากดินสอขาวและเปลือกหอย สีเหลืองจากทรดาลและรง สีแดงจากชาด สีทองจากทองคำเปลว ใช้บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ

หนังสือสมุดไทย หมวดจดหมายเหตุ ร.๓ จ.ศ.๑๑๕ (พ.ศ. ๒๓๗๖) เรื่อง “บัญชีเลกนายผู้ตาย ชำระและคงอยู่” เนื้อหาภายในเล่มให้ข้อมูลคนในสังกัดของบุคคลต่าง ๆ และการเปลี่ยนสังกัด เช่น พระองค์เจ้าประภา พระองค์เจ้าชุนสาย พระองค์เจ้าภูษณา พระองค์เจ้าละม่อม หลวงรัตนสมบัติ ขุนอักษร เสมียนตราพระคลังมหาสมบัติ เป็นต้น เขียนด้วยอักษรไทย ภาษาไทย เส้นดินสอ บัญชีนี้นอกจากจะเห็นกระบวนการตรวจสอบจำนวนประชากรแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงสถานภาพทางสังคมของคนอีกด้วย เช่น มหาดเล็ก ทนายเสมียน โขน ปีพาทย์ ไพโรธม และทาส

นอกจากนี้ กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก ยังรับผิดชอบในการจัดแสดงตู้ลายทอง (ตู้ไทยโบราณหรือตู้ลายรดน้ำ) คือ ตู้ที่มีลักษณะเป็นแบบฉบับของไทยโบราณ ทรงสี่เหลี่ยมลูกบาศก์ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ตู้พระธรรม มีชั้นวางหนังสือเฉลี่ย ๒ – ๓ ชั้น สำหรับเก็บรักษาพระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์หลักในทางพระพุทธศาสนา มีวิธีการตกแต่งตู้ไทยโบราณอย่างประณีตงดงาม ทำให้มีการเรียกประเภท ของตู้ไปตามลักษณะของการตกแต่ง เช่น ตู้ลายรดน้ำ ลวดลายที่นิยมตกแต่ง ได้แก่ ลายกนกเปลว ลายกนกวงข้าว เป็นต้น รูปภาพที่ใช้เขียนบนตู้ลายทอง ส่วนมากจะเป็นเรื่องพุทธประวัติ เรื่องรามเกียรติ์ เรื่องราวชาดก รูปสัตว์ป่าหิมพานต์ เป็นต้น

เกียรติภูมิขจรไกล: มรดกความทรงจำแห่งโลก (Memory of the World) ที่สร้างความภาคภูมิใจแก่คนไทย

คัมภีร์ใบลานตำนานอุรังคธาตุ: สายใยแห่งศรัทธาสองฝั่งโขง

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศขึ้นทะเบียนคัมภีร์ใบลานเรื่อง “อุรังคธาตุ” (National Collection of Palm-Leaf Manuscripts of Phra That Phanom Chronicle) เป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก รายการที่ ๖ ของประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

“ตำนานอุรังคธาตุ” เป็นคัมภีร์ใบลานที่บันทึกเรื่องราวการประดิษฐานพระอุรังคธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอก) ของพระพุทธเจ้า ซึ่งจารึกด้วยอักษรธรรมอีสาน และอักษรไทยน้อย ถือเป็นรากเหง้าสำคัญของภาษาและวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะพื้นที่ราบสูงโคราชและลุ่มน้ำโขง ซึ่งมีได้บันทึกเพียงเรื่องราวความเชื่อ แต่ยกรวมไปถึงพงศาวดาร การตั้งถิ่นฐาน และสายสัมพันธ์ของผู้คนสองฝั่งโขง (ไทย-ลาว) ที่มีศรัทธาร่วมกันมานับพันปี

นันทโพนันทสูตรคำหลวง: วิจิตรตระการแห่งอักษรศาสตร์ยุคทอง

เมื่อวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๘ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศขึ้นทะเบียน “นันทโพนันทสูตรคำหลวง” เป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก รายการที่ ๗ ของประเทศไทย

นันทโพนันทสูตรคำหลวง เป็นหนังสือสมุดไทยขาวที่บันทึกด้วยอักษรไทยย่อ อันมีความประณีตสูง แสดงถึงความรุ่งเรืองของการเขียน “คำหลวง” ซึ่งเป็นรูปแบบวรรณกรรมสำหรับราชสำนัก จัดเป็นวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาชั้นเลิศที่รังสรรค์ขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย (พ.ศ. ๒๒๗๙) เป็นพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศรไชยเชษฐาสุริยวงศ์ (เจ้าฟ้ากุ้ง) ปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งบรรณพิภพไทย เล่าเรื่องราวปาฏิหาริย์ของพระโมคคัลลานะในการปราบพญานาค นันทโพนันทะผ่านร้อยกรองที่ไพเราะกินใจ สะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างพุทธศาสตร์และศิลปศาสตร์ของสยามประเทศได้อย่างสมบูรณ์ จัดเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่แสดงถึงวิวัฒนาการภาษาและอักษรไทยในยุคที่วรรณคดีรุ่งเรืองที่สุด ซึ่งหาได้ยากยิ่งในปัจจุบัน

การได้รับยกย่องในระดับสากล มิได้เป็นเพียงการประกาศถึงความรู้มรดกทางวัฒนธรรมของไทยต่อชาวโลกเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องยืนยันถึงการทำงานด้านภาษาโบราณที่เข้มแข็งของหอสมุดแห่งชาติ ที่สามารถรักษาสสมบัติล้ำค่าเหล่านี้ไว้ให้คงสภาพสมบูรณ์ที่สุดเพื่ออนุชน

จวบจนปัจจุบันภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบของกลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก นอกเหนือจากการดูแลรักษา และอนุรักษ์เอกสารโบราณแล้ว ยังมีผลงานและความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการ กิจกรรมที่เป็นที่ภาคภูมิใจของกลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึกมาอย่างต่อเนื่อง ยาวนาน อาทิ

๑. การดำเนินการสำรวจแหล่งเอกสารโบราณ เพื่อเพิ่มพูนข้อมูลของเอกสารโบราณ ตลอดจนให้ความรู้และแนะนำวิธีการจัดการรักษาเอกสารโบราณแก่แหล่งเอกสารโบราณต่าง ๆ ทั่วประเทศ

๒. การสำรวจจารึกในประเทศไทย เพื่อบันทึกข้อมูลหลักฐานปัจจุบันและทำสำเนาจารึก ถ่ายภาพจารึกให้มีปริมาณครบถ้วน สมบูรณ์ที่สุด

๓. การคัดเลือกเอกสารโบราณสำคัญ และเอกสารที่มีผู้ใช้จำนวนมาก นำมาจัดทำสำเนา จัดเก็บในฐานข้อมูลและให้บริการประชาชนในรูปแบบดิจิทัลผ่านเว็บไซต์ <https://manuscript.nlt.go.th>

๔. การจัดพิมพ์หนังสือ เพื่อเผยแพร่ความรู้จากเอกสารโบราณ

๕. การบรรยาย ฝึกอบรม ประชุมสัมมนา และจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องเอกสารโบราณแก่นักเรียน นักศึกษา นักวิชาการและผู้สนใจทั่วไป

๐๓ รากเหง้าแห่งสรรพวิชา

ตลอดระยะเวลา ๑๒๐ ปี หอสมุดแห่งชาติมิได้ทำหน้าที่เพียงสถานที่จัดเก็บหนังสือ แต่คือประจักษ์พยานแห่งภูมิปัญญาที่ทำหน้าที่รวบรวม “รากเหง้าแห่งสรรพวิชา” ของทรัพยากรสารสนเทศ และสิ่งพิมพ์ทั้งปวง ถือเป็น “ชุมทรัพย์ทางปัญญาของแผ่นดิน” และเป็นจุดเริ่มต้นที่แข็งแกร่งในการต่อยอด และสร้างสรรค์อนาคตที่ยั่งยืนให้แก่สังคมไทย

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร เป็นแหล่งข้อมูลด้านมรดกภูมิปัญญาของประเทศที่ชนในชาติร่วมสร้างสรรค์ ในรูปแบบของเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งที่อยู่ในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเอกสารโบราณ ภารกิจหน้าที่ของหอสมุดแห่งชาติจึงเริ่มต้นตั้งแต่การสำรวจ จัดหา รวบรวม จัดเก็บ อนุรักษ์ และสงวนรักษาจนกระทั่งการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศแก่ผู้ใช้บริการ

หนังสือหรือทรัพยากรสารสนเทศภายในหอสมุดแห่งชาติมีมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหอพระสมุดวชิรญาณ สำหรับพระนคร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ ซึ่งในครั้งนั้นกรรมการหอพระสมุดมีความเห็นว่าหนังสือแผนกพุทธศาสนา และภาษาไทยที่มีกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในพระราชอาณาจักร เป็นสมบัติวัฒนธรรมของชาตินั้นวันจะชำรุด ร่อยหรอลงไป ด้วยเหตุจากภัยธรรมชาติและยังมีชาวต่างชาติซื้อไปต่างประเทศเป็นจำนวนมาก สมควรที่จะต้องชวนขายรวบรวมสมบัติของชาติไว้ก่อน จึงประกาศเชิญชวนประชาชนในให้นำหนังสือมาบริจาค หรือจะให้ขอยืมคัดลอกก็ได้ หรือจะขายให้ก็ได้ ขณะเดียวกันได้แต่งตั้งให้ราชบัณฑิตมีพระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์) เป็นต้น ออกสำรวจและชี้แจงให้ประชาชนในหัวเมืองทราบด้วย จนหอพระสมุดฯ มีหนังสือเก่าที่ตีพิมพ์ขึ้นเป็นจำนวนมากหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครเจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ มีการรวบรวมหนังสือ และสมบัติทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ไว้ได้เป็นจำนวนมาก และยังได้มีการวางรากฐานการจัดห้องสมุดตามหลักมาตรฐานสากลหลายประการ เช่น ริเริ่มการจัดหมวดหมู่หนังสือ การทำบัตรรายการ บรรณานุกรม และการจัดพิมพ์หนังสือ เป็นต้น โดยมีคณะกรรมการหอพระสมุดฯ เป็นผู้กำหนดนโยบายและบริหารงาน

จวบจนปัจจุบัน กิจการของหอสมุดแห่งชาติเจริญรุดหน้าภายใต้พระบารมีของพระมหากษัตริราชเจ้า ในพระบรมราชจักรีวงศ์ และด้วยพระราชานุเคราะห์ที่เป็นอนุภักดิ์การของพระบรมวงศานุวงศ์ ทำให้หอสมุดแห่งชาติ มีปริมาณของทรัพยากรสารสนเทศรวมกันทุกประเภทมากกว่า ๖ ล้าน รายการ*

หอสมุดแห่งชาติได้ดำเนินการในการจัดหาและรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศทุกวิถีทาง เพื่อให้ได้สิ่งพิมพ์และสื่ออื่น ๆ ที่ผลิตขึ้นในประเทศ และต่างประเทศ สำหรับจัดเก็บเป็นคลังสิ่งพิมพ์ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ของประเทศ อีกทั้งเพื่อใช้ประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้ ต่อยอด และสร้างสรรค์องค์ความรู้เพื่อการพัฒนากำลังคนของประเทศ โดยมีแนวทางในการจัดหาและรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศใน ๕ แนวทาง ดังนี้

๑. การจัดซื้อด้วยเงินงบประมาณ เป็นวิธีการที่หอสมุดแห่งชาติใช้ในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศเพื่อเพิ่มพูนทรัพยากรสารสนเทศที่ยังไม่มีให้บริการในห้องสมุด โดยกำหนดนโยบายในการจัดซื้อทั้งสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนวัสดุ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตามนโยบายในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศในแต่ละปี และตามความต้องการของผู้ใช้บริการ

๒. การได้รับจากหน่วยงานราชการตามมติคณะรัฐมนตรี หอสมุดแห่งชาติเป็นหน่วยงานเดียวที่ได้รับสิ่งพิมพ์ตามมติคณะรัฐมนตรี ที่ สร๐๒๐๓/ว.๒๑๗ ลงวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ ขอให้หน่วยงานราชการส่งสิ่งพิมพ์ให้หอสมุดแห่งชาติอย่างน้อย ๑๐ เล่ม อย่างมาก ๕๐ เล่ม นอกเหนือจากการได้รับตามพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๐

๓. การขอหรือการได้รับบริจาค จากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งที่เป็นหน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน มูลนิธิ สมาคม ชมรมหรือผู้บริจาคที่เป็นรายบุคคล

๔. การแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์กับห้องสมุดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๕. การได้รับสิ่งพิมพ์ตามพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งได้มีประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๙๓ ก ณ วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับหอสมุดแห่งชาติปรากฏอยู่ในบทบัญญัติของมาตรา ๘ มาตรา ๙ และมาตรา ๑๙ ดังนี้

มาตรา ๘ ในสิ่งพิมพ์ซึ่งเป็นหนังสือที่ไม่ใช่หนังสือพิมพ์และพิมพ์ขึ้นในราชอาณาจักรให้แสดงข้อความ ต่อไปนี้

(๑) ชื่อของผู้พิมพ์และที่ตั้งของโรงพิมพ์

(๒) ชื่อและที่ตั้งของผู้โฆษณา

(๓) เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือที่หอสมุดแห่งชาติได้ออกให้

ข้อความตามวรรคหนึ่งให้พิมพ์ไว้ในลักษณะที่เห็นได้ชัด และบรรดาชื่อตาม (๑) และ (๒) มิให้ใช้ชื่อย่อหรือนามแฝง

สิ่งพิมพ์ตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงสิ่งพิมพ์ที่บันทึกด้วยวิธีการอิเล็กทรอนิกส์เพื่อขายหรือให้เปล่าด้วย

มาตรา ๙ ให้ผู้พิมพ์ส่งสิ่งพิมพ์ตามมาตรา ๘ จำนวนสองฉบับให้หอสมุดแห่งชาติภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันเผยแพร่

มาตรา ๑๙ ผู้พิมพ์หรือผู้โฆษณาผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๘ หรือมาตรา ๙ ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

ตามบทบัญญัติข้างต้นเมื่อผู้ขอใช้บริการได้รับเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ (ISBN) จากกระบวนสารสนเทศทางด้านมรดกศิลปวัฒนธรรมเพื่อประชาชนทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Service) เรียบร้อยแล้วจะต้องดำเนินการจัดส่งสิ่งพิมพ์ดังกล่าวให้หอสมุดแห่งชาติตามมาตรา ๙ จำนวน ๒ ฉบับ ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันเผยแพร่ โดยสามารถจัดส่งสิ่งพิมพ์ได้ที่

กลุ่มงานคัดเลือกและประเมินคุณภาพทรัพยากรสารสนเทศ กลุ่มพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ

สำนักหอสมุดแห่งชาติ ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

อย่างไรก็ตามความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อมูลข่าวสาร และอินเทอร์เน็ต ได้ส่งผลให้สื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์ซึ่งอยู่กับสังคมไทยมายาวนาน ผนวกกับพฤติกรรมและความต้องการในการอ่าน การศึกษาค้นคว้าที่ต้องการความสะดวก รวดเร็ว เข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลา สื่อสิ่งพิมพ์ในยุคปัจจุบันจึงได้มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลมากขึ้น หอสมุดแห่งชาติได้เล็งเห็นและตระหนักถึงการเปลี่ยนผ่านดังกล่าว จึงได้เพิ่มช่องทางการขอรับบริการเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือที่เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-ISBN) เพิ่มขึ้นอีกช่องทางหนึ่ง และเมื่อได้รับการอนุมัติคำร้องขอ E-ISBN แล้ว ผู้เขียนหรือหน่วยงานที่ได้ยื่นคำร้องขอรับบริการ สามารถจัดส่งไฟล์หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ในรูปแบบ pdf file ได้ที่

<https://e-service.nlt.go.th>

ทั้งนี้ หอสมุดแห่งชาติจะรวบรวมและจัดเก็บสิ่งพิมพ์ที่ได้รับจากพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๐ ทุกประเภท เพื่อเป็นหลักฐานด้านประวัติการพิมพ์ของชาติ และจัดเก็บเป็นมรดกภูมิปัญญาของคนไทยทั้งประเทศ ดังวิสัยทัศน์ของหอสมุดแห่งชาติในด้าน**การเป็นแหล่งภูมิปัญญาระดับนานาชาติที่มีความทันสมัย และสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรสารสนเทศ มุ่งใช้นวัตกรรมเพื่อการบริการสู่ความเป็นเลิศ**

อย่างไรก็ดี หอสมุดแห่งชาติมิได้ดำเนินงานเพียงเพื่อตั้งรับสิ่งพิมพ์ตามกระบวนการทำงานเดิม ๆ เท่านั้น หากแต่มุ่งเน้นการทำงานเชิงรุกด้วยการจัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมความรู้ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของการขอเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ตลอดจนความสำคัญของการจัดส่งสิ่งพิมพ์ให้แก่หอสมุดแห่งชาติอย่างต่อเนื่องทุกปี เช่น โครงการการจัดนิทรรศการและตั้งจุดรับหนังสือในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ โครงการเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์การบริการพิเศษ ISSN ISBN และจัดแจ้งการพิมพ์ เป็นต้น

โครงการการจัดนิทรรศการและตั้งจุดรับหนังสือในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการขอเลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ (ISBN) และรณรงค์ให้สำนักพิมพ์และหน่วยงานที่จัดพิมพ์หนังสือตระหนักถึงความสำคัญของการจัดส่งหนังสือให้หอสมุดแห่งชาติ

โครงการเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์การบริการพิเศษ ISSN ISBN และจัดแจ้งการพิมพ์ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติในการจัดแจ้งการพิมพ์ การกำหนดเลข ISBN และ ISSN แก่ผู้แทนจากสำนักพิมพ์ หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน

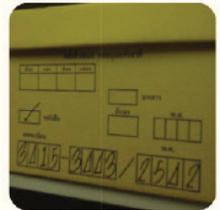
คลังสิ่งพิมพ์: ขุมทรัพย์แห่งปัญญาของคนไทยทั่วประเทศ

คลังสิ่งพิมพ์มีมาตั้งแต่หอพระสมุดสำหรับพระนคร ตามที่พระยาอนุนานราชชนกล่าวไว้ในเรื่องสมเด็จพระบรมราชาธิบดีทรงราชทานภาพและหอสมุดแห่งชาติ (อนุนานราชชน, พระยา, ๒๕๐๕ : ๑๖-๑๗) ความว่า “หอสมุดสำหรับพระนครจัดแบ่งหอพระสมุดออกเป็น ๒ หอ คือ หอพระสมุดวชิรญาณหอหนึ่งสำหรับเก็บหนังสือตัวเขียน และหอพระสมุดวชิราวุธหอหนึ่งสำหรับเป็นที่เก็บหนังสือตัวพิมพ์ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ”

หอพระสมุดวชิราวุธ ซึ่งเป็นที่รวบรวมหนังสือตัวพิมพ์แยกออกเป็นภาษาไทยส่วนหนึ่งและภาษาต่างประเทศส่วนหนึ่ง

ในส่วนที่เป็นภาษาไทย นอกจากหนังสือที่มีอยู่แล้วแต่เดิม จากที่มีผู้ศรัทธาให้เป็นสมบัติของหอพระสมุดบ้าง ซื่อบ้างจากโรงพิมพ์ซึ่งตีพิมพ์หนังสือเรื่องใดขึ้น ก็ต้องส่งหอพระสมุดเรื่องละสองเล่มตามที่กฎหมายบังคับไว้ เล่มหนึ่ง เก็บไว้ที่หอพระสมุดสำหรับให้ประชาชนอ่านอีกเล่มหนึ่ง เก็บไว้ในสถานที่เรียกว่า ห้องหนังสือพิสุจน์ สำหรับเป็นหลักฐานอ้างอิงเมื่อคดีเกิดขึ้นในโรงศาลเมื่อศาลสั่ง...”

หอสมุดแห่งชาติ ได้มีการปรับปรุง ขยายโครงสร้างและจัดส่วนราชการเรื่อยมาเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จากห้องหนังสือพิสุจน์หรือหนังสือคลังพิสุจน์ จนกระทั่งเปลี่ยนเป็น “คลังสิ่งพิมพ์” ซึ่งอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกลุ่มพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศในปัจจุบัน มีหน้าที่ในการดำเนินการรวบรวมจัดเก็บและสงวนรักษามรดกทางสติปัญญา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อารยธรรมของประเทศชาติ โดยมีพระราชบัญญัติการพิมพ์ และการขอรับสิ่งพิมพ์ตามมติคณะรัฐมนตรีเป็นจรรยาบรรณสำคัญในการได้มาซึ่งทรัพยากรสารสนเทศเหล่านั้น นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศ ทุกประเภทไม่ว่าจะเป็น หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ รัฐบาล และหนังสือพิมพ์ สำหรับใช้ในการศึกษา ค้นคว้า อ้างอิง แก่บุคคลหน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ และเพื่อให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการพิมพ์ เช่น รูปแบบตัวอักษรที่ใช้พิมพ์ เทคนิคการพิมพ์ การตกแต่งรูปเล่มของแต่ละยุคสมัย การใช้ภาษา สำนวน คำศัพท์ ลักษณะความสัมพันธ์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

จากรากฐานของทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบรูปเล่ม สู่การเปลี่ยนผ่านสู่โลกดิจิทัล หอสมุดแห่งชาติยังคงยึดมั่น ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภท เพื่อให้ขุมทรัพย์ทางปัญญาแห่งนี้เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ และเป็นสมบัติอันล้ำค่าของแผ่นดินอย่างยั่งยืนสืบไป

๑๒๐ ปีที่ผ่านมา หอสมุดแห่งชาติได้พิสูจน์ให้เห็นถึงรากเหง้าและควมมีคุณค่าในระดับสากล การก้าวเข้าสู่สมาชิกองค์กรระดับนานาชาติและการสร้างความร่วมมือข้ามทวีป มีใช้เพียงการแลกเปลี่ยนหนังสือหรือข้อมูล แต่คือการสานสายใยมิตรภาพ เพื่อให้มรดกทางปัญญาของไทยก้าวไกลสู่สากล

เครือข่ายความร่วมมือกับต่างประเทศ: ศูนย์กลางแลกเปลี่ยนและยืมสิ่งพิมพ์ หอสมุดแห่งชาติ

หอสมุดแห่งชาติ มีความมุ่งมั่นและพยายามในการแสวงหา รวบรวมสรรพวิชาความรู้ที่เป็นหนังสือ ภาษาต่างประเทศมาจัดเก็บและให้บริการ โดยเริ่มตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งทรงเป็นสภานายกหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครใน พ.ศ. ๒๔๕๘ ทรงตระหนักดีว่ามีเอกสาร ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับพงศาวดารและประวัติศาสตร์ไทยที่เป็นเอกสารภาษาต่างประเทศจำนวนมาก กระจายอยู่ตามประเทศต่าง ๆ ซึ่งเอกสารเหล่านี้ล้วนมีประโยชน์ต่อการบริหารราชการบ้านเมือง และการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสยามประเทศในอดีตได้เป็นอย่างดี พระองค์จึงทรงดำเนินการติดต่อไปยังหอสมุดที่สำคัญต่าง ๆ ทั่วโลก เพื่อรวบรวมเอกสารเหล่านั้นไว้โดยหอสมุดต่าง ๆ ได้อนุญาตและอำนวยความสะดวกให้ประเทศไทยคัดสำเนาเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยตามต้องการ

นอกจากนี้หอสมุดและสมาคมต่าง ๆ ในทวีปยุโรป อเมริกา และเอเชียในสมัยนั้น มักมีประเพณีนิยมที่เมื่อมีการจัดพิมพ์หนังสือขึ้นมาเพื่อจำหน่ายจะให้ และแลกเปลี่ยนหนังสือกันเองโดยไม่ต้องซื้อขาย ซึ่งหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครก็มีหนังสือที่พิมพ์เพื่อจำหน่าย ประกอบกับที่นานาประเทศมีการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศอย่างแพร่หลาย ทำให้เริ่มมีความต้องการหนังสือภาษาไทยมากขึ้น หอสมุดและสมาคมในต่างประเทศหลายแห่งจึงรับหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครเข้าเป็นสมาชิกเพื่อแลกเปลี่ยนหนังสือ โดยในช่วงเริ่มต้นหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร ได้แลกเปลี่ยนหนังสือกับหอสมุดและสมาคมในต่างประเทศ ๒๙ แห่ง

เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ หอสมุดแห่งชาติได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกศูนย์กลางแลกเปลี่ยนและยืมสิ่งพิมพ์ระหว่างประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (National Libraries and Documentation Centre of Southeast Asia Consortium: NLDC-SEA Consortium) ซึ่งมีประเทศสมาชิก ๕ ประเทศ ประกอบด้วยหอสมุดแห่งชาติประเทศสิงคโปร์ หอสมุดแห่งชาติประเทศไทย หอสมุดแห่งชาติประเทศฟิลิปปินส์ หอสมุดแห่งชาติประเทศมาเลเซีย และศูนย์บริการเอกสารแห่งชาติอินโดนีเซีย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเพิ่มพูนทรัพยากรสารสนเทศให้แก่หอสมุดแห่งชาติ และห้องสมุดเครือข่ายในประเทศ โดยเฉพาะทรัพยากรสารสนเทศที่ให้ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยผ่านการแลกเปลี่ยนและยืมสิ่งพิมพ์ในระหว่างหน่วยงานของกลุ่มประเทศสมาชิก

ศูนย์กลางแลกเปลี่ยนและยืมสิ่งพิมพ์ ยังคงมุ่งมั่นทำหน้าที่ในการแสวงหา ประเมินคุณภาพแบ่งปัน และแลกเปลี่ยนทรัพยากรสารสนเทศกับนานาอารยประเทศอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนทำหน้าที่ในการจัดส่ง ทรัพยากรสารสนเทศสำหรับแลกเปลี่ยนให้ห้องสมุดและหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศเรื่อยมา จวบจนปัจจุบัน มีการสร้างความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนกับห้องสมุดและหน่วยงานต่าง ๆ ในต่างประเทศแล้วกว่า ๖๗ แห่ง ใน ๕๐ ประเทศทั่วโลก และในอนาคตก็ยังคงมุ่งมั่นในปณิธานที่จะสานสายใยแห่งปัญญา และเป็นสะพาน ในการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับต่างประเทศให้กว้างไกลและมั่งคั่งสืบไป

ปัจจุบันหนังสือภาษาต่างประเทศที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยน สามารถเข้าใช้บริการได้ที่ ห้องบริการหนังสือประเทศไทย ราชกิจจานุเบกษา และหนังสือนานาชาติ อาคาร ๑ ชั้น ๓ หอสมุดแห่งชาติ

ภาคีสมาชิก

IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) หรือสหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมและสถาบันห้องสมุด เป็นองค์กรระหว่างประเทศระดับนานาชาติด้านห้องสมุดและสารสนเทศ ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ค.ศ. ๑๙๒๗ ในการประชุมประจำปีของสมาคมห้องสมุดแห่งสหราชอาณาจักรที่เมืองเอดินบะระ ประเทศสกอตแลนด์ และเริ่มต้นอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. ๑๙๒๙ โดยมีสมาชิก ๑๕ รายจาก ๑๕ ประเทศ หลังจากนั้น IFLA ได้จัดทะเบียนองค์กรอย่างเป็นทางการ เมื่อ ค.ศ. ๑๙๗๑ ณ ประเทศเนเธอร์แลนด์ มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ ๑,๗๐๐ แห่ง กว่า ๑๕๐ ประเทศทั่วโลก สมาชิกของ IFLA ประกอบด้วย สมาคมห้องสมุดระดับชาติ สมาคมห้องสมุดระหว่างประเทศ สถาบันห้องสมุดต่าง ๆ IFLA มีเป้าหมายสำคัญในการส่งเสริมความเข้าใจ ความร่วมมือ การสื่อสาร การวิจัยและพัฒนาในกิจกรรมห้องสมุดทุกด้าน รวมถึงบริการสารสนเทศ การศึกษา มาตรฐานวิชาชีพ ให้แก่บุคลากร และดำเนินการเพื่อให้วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์เป็นที่ประจักษ์และได้รับความสนใจในระดับนานาชาติ

นางสาวบุปผา ชูชาติ รักษาการแทนผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ นางสาวอัมพิกา นันทิกุลญะ และนางสาวสมัชชา เดชชูรัง บรรณารักษชำนาญการ เข้าร่วมการประชุมสหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมและสถาบันห้องสมุด (IFLA) ณ เมืองปารีส ประเทศฝรั่งเศส ระหว่างวันที่ ๒๘ กันยายน - ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

CONSAL (The Congress of Southeast Asian Librarians) หรือสภาบรรณารักษ์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นองค์กรความร่วมมือระดับภูมิภาคด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๙๗๐ ที่ประเทศสิงคโปร์ ประกอบด้วยผู้แทนจากประเทศสมาชิกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบรรณารักษ์ ห้องสมุด สมาคมห้องสมุด และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมความร่วมมือกับสมาคมระดับภูมิภาค และนานาชาติอื่น ๆ อีกทั้งเป็นเวทีสำหรับบรรณารักษ์ของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการเจรจาและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันในการพัฒนาวิชาชีพด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

หอสมุดแห่งชาติ และสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้รับเกียรติเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมสภาบรรณารักษ์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ครั้งที่ ๑๖ (The 16th Congress of Southeast Asian Librarians) ภายใต้หัวข้อ “ความมุ่งหวังอาเซียน: ห้องสมุดเพื่อความก้าวหน้าที่ยั่งยืน” หรือ “ASEAN Aspirations: Libraries for Sustainable Advancement” ระหว่างวันที่ ๑๐ - ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๘ ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค บางนา กรุงเทพฯ

CDNL (The Conference of Directors of National Libraries) หรือการประชุมผู้อำนวยการหอสมุดแห่งชาติ เป็นการประชุมในระดับผู้อำนวยการหอสมุดแห่งชาติทั่วโลก เพื่อหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแบ่งปันประสบการณ์ เกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในการดำเนินงานของหอสมุดแห่งชาติ รวมถึงการพัฒนาวิชาชีพห้องสมุด และการสร้างความร่วมมือระหว่างหอสมุดแห่งชาติ

นางสาวกนกอร คักดาเดช ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ เข้าร่วมประชุมผู้อำนวยการหอสมุดแห่งชาติ (Conference of Directors of National Libraries - CDNL) ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย วันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑

นางสาวบุปผา ชูชาติ ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ เข้าร่วมประชุมผู้อำนวยการหอสมุดแห่งชาติ (Conference of Directors of National Libraries - CDNL) ณ Brisbane Convention & Exhibition Centre เมืองบริสเบน รัฐควีนส์แลนด์ ประเทศออสเตรเลีย ระหว่างวันที่ ๒๘ กันยายน - ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

CDNLAO (The Conference of Directors of National Libraries in Asia and Oceania) หรือการประชุมผู้อำนวยการหอสมุดแห่งชาติในเอเชียและโอเชียเนีย เป็นการประชุมระดับภูมิภาคของการประชุมผู้อำนวยการนานาชาติ (Conference of Directors National Libraries (CDNL) Annual Meeting) เริ่มจัดการประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๔ - ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ โดยหอสมุดแห่งชาติ ประเทศออสเตรเลีย เป็นเจ้าภาพ ณ เมืองแคนเบอร์รา ประเทศออสเตรเลีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เรียนรู้ ถ่ายทอด และเผยแพร่วิทยาการใหม่ ๆ ด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ รวมถึงเพื่อส่งเสริมความร่วมมือ กระชับความสัมพันธ์ และสร้างเครือข่ายงานหอสมุดแห่งชาติในกลุ่มประเทศสมาชิก

นางสาวกนกอร คักดาเดช รักษาการแทนผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ เข้าร่วมประชุมผู้อำนวยการหอสมุดแห่งชาติในภูมิภาคเอเชียและโอเชียเนีย (CDNL-AO) ครั้งที่ ๒๒ ระหว่างวันที่ ๒๕ - ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗ ณ เมืองแคนเบอร์รา ประเทศออสเตรเลีย

นางสาวบุปผา ชูชาติ ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ เข้าร่วมประชุมผู้อำนวยการหอสมุดแห่งชาติในภูมิภาคเอเชียและโอเชียเนีย (CDNL-AO) ครั้งที่ ๓๐ ระหว่างวันที่ ๑๔ - ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๗ ณ เมืองฮูโนโลอูลู ประเทศสหรัฐอเมริกา

๐๕ แรงบันดาลใจแห่งการสร้างสรรค์

ตลอด ๑๒๐ ปีที่ผ่านมา หอสมุดแห่งชาติทำหน้าที่เป็น “ชุมพลทางปัญญา” ที่มุ่งมั่นศึกษา วิจัยและกลั่นกรององค์ความรู้ ทั้งด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และด้านภาษาโบราณอย่างต่อเนื่องเพื่อรักษา สืบสาน และต่อยอดมรดกแห่งภูมิปัญญาของคนไทยอย่างยั่งยืน

หัวใจสำคัญที่ทำให้หอสมุดแห่งชาติเป็นสถาบันวิชาการชั้นนำด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และด้านภาษาโบราณ คือ การมีบรรณารักษ์ นักภาษาโบราณที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทำหน้าที่ในการศึกษาวิจัย และถ่ายทอดองค์ความรู้แก่สถาบันการศึกษา และหน่วยงานอื่น ๆ

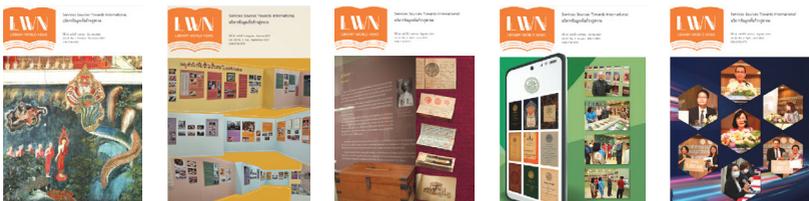
งานวิจัยและองค์ความรู้ของหอสมุดแห่งชาติครอบคลุมตั้งแต่การชำระประวัติศาสตร์จากเอกสารจดหมายเหตุ การถ่ายถอดอักษรขอม อักษรธรรม และอักษรไทยโบราณในคัมภีร์ใบลาน ไปจนถึงการศึกษาวิวัฒนาการของสิ่งพิมพ์ในประเทศไทย และศึกษาปัญหา อุปสรรค หรือข้อผิดพลาดที่พบเจอในการปฏิบัติงานทั้งในด้านการจัดการ และการบริการทรัพยากรสารสนเทศ การสงวนรักษาและการอนุรักษ์ทรัพยากรสารสนเทศสมาชิกวิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อหาแนวทางการแก้ไข ปรับปรุงหรือพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน การสร้างองค์ความรู้ใหม่ รวมถึงนำไปสู่การค้นพบสิ่งใหม่ๆ อย่างมีเหตุผล ก่อให้เกิดการสร้างสมและพัฒนาความรู้ แนวคิด ทฤษฎี เพื่อพัฒนาศาสตร์ให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ ซึ่งถือเป็นอีกภารกิจหนึ่งที่สำคัญของหอสมุดแห่งชาติในบทบาทการพัฒนาด้านวิชาการและวิชาชีพ

นอกจากนี้หอสมุดแห่งชาติยังมีการจัดทำจดหมายข่าว วารสาร รายงานประจำปี สิ่งพิมพ์และเอกสารทางวิชาการอีกหลากหลายรูปแบบ เพื่อการแบ่งปันองค์ความรู้และผลผลิตทางปัญญาที่ได้จากการศึกษา วิจัย เพื่อให้เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้สำคัญของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่

๑. วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ จัดพิมพ์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร หนังสือ และศิลปวัฒนธรรม และเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านมรดกศิลปวัฒนธรรม วิชาชีพ และวิชาการบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมการดำเนินงานของหอสมุดแห่งชาติ

๒. จดหมายข่าวห้องสมุด Library World News (LWN) จัดพิมพ์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข่าวสารและความเคลื่อนไหวเชิงวิชาการของหอสมุดแห่งชาติทั่วโลกกับบุคลากรของหอสมุดแห่งชาติ หน่วยงานภายใน กรมศิลปากร และห้องสมุดเครือข่ายของหอสมุดแห่งชาติ

๓. รายงานประจำปีหอสมุดแห่งชาติ จัดพิมพ์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมผลการดำเนินงาน และกิจกรรมของหอสมุดแห่งชาติส่วนกลางและหอสมุดแห่งชาติส่วนภูมิภาค ที่ดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมา

๔. เอกสารวิชาการและหนังสือองค์ความรู้อื่น ๆ ของหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติได้มีการจัดทำเอกสารวิชาการและองค์ความรู้ของหอสมุดแห่งชาติในด้านต่าง ๆ โดยรวบรวมองค์ความรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์การปฏิบัติงานในวิชาชีพ ตลอดจนการจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกในวาระโอกาสที่สำคัญของหอสมุดแห่งชาติ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา พันธกิจหลักของกลุ่มวิจัยและพัฒนาห้องสมุด หอสมุดแห่งชาติ คือ การศึกษาค้นคว้า วิจัยทางวิชาการ ทั้งด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ เอกสารโบราณ และด้านอื่น ๆ ที่สนับสนุนการดำเนินงานของหอสมุดแห่งชาติ เพื่อเป็นรากฐานในการปรับปรุงและพัฒนางานของหอสมุดแห่งชาติ

ก้าวต่อไปจากนี้ กลุ่มวิจัยและพัฒนาห้องสมุดพร้อมขับเคลื่อนองค์กรไปในทิศทางที่สอดคล้องกับบริบทของโลกดิจิทัล มุ่งเน้นการวิจัยที่ผนวกศาสตร์ดั้งเดิมเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการจัดการสารสนเทศและเอกสารโบราณ และให้ความสำคัญกับการยกระดับศักยภาพบุคลากร ไม่เพียงแต่ทักษะเชิงวิชาชีพบรรณารักษ์ แต่รวมถึงทักษะด้านภาษาและด้านการวิเคราะห์ข้อมูล อีกทั้งเพิ่มบทบาทจากการเป็นผู้ประสานงานความร่วมมือ ยกระดับสู่การเป็นศูนย์กลางความร่วมมือทางวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อให้ทุกคนมั่นใจว่าชุมชนทรัพยากรแห่งปัญญาแห่งนี้จะยังคงเป็นสถาบันทางปัญญาที่แข็งแกร่งที่สร้างแรงบันดาลใจ และเป็นแสงสว่างแก่การเรียนรู้ของคนไทยอย่างยั่งยืน

๑๖ พลิกมรดกภูมิปัญญาสู่ดิจิทัล

เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่แท้จริงมิใช่การทิ้งรากเหง้าเพื่อก้าวไปข้างหน้า แต่คือการนำรากเหง้าเหล่านั้นมาสร้างตัวตนใหม่ในโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ๑๒๐ ปี หอสมุดแห่งชาติยังคงยึดมั่นในภารกิจบริการรักษามรดกภูมิปัญญาของชาติ พร้อม ๆ ไปด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อส่งต่อคุณค่าทางปัญญาสู่โลกดิจิทัลที่ไร้พรมแดน

เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และการสื่อสาร มีส่วนอย่างมากในการจัดการสารสนเทศ หอสมุดแห่งชาติเล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องนี้ พ.ศ. ๒๕๐๙ จึงได้เริ่มนำเอาแนวคิดในการนำเครื่องคอมพิวเตอร์ มาช่วยในการปฏิบัติงานประจำของเจ้าหน้าที่ โดยขอคำปรึกษาและความร่วมมือจากหน่วยงานหลายฝ่าย ต่อมา พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้ขอความช่วยเหลือจากองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ วางระบบงานคอมพิวเตอร์

พ.ศ. ๒๕๑๙ ได้เริ่มวางระบบงานบรรณานุกรมแห่งชาติ และมีการจัดอบรมเรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ การใช้คอมพิวเตอร์กับงานห้องสมุด ระบบ MARC การลงรายการ (Input sheets) ทำให้บรรณารักษ์เข้าใจระบบการทำงานของคอมพิวเตอร์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานได้

นอกจากงานบรรณานุกรมแห่งชาติแล้ว หอสมุดแห่งชาติยังมีการริเริ่มพัฒนาระบบงานอื่น ๆ เช่น การติดต่อขอรหัสเลขสากลประจำหนังสือสำหรับประเทศไทยไปยังศูนย์เลข ISBN ณ กรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมัน ซึ่งในครั้งนั้นได้เลขรหัส ๙๗๔ ระบบงานศูนย์ข้อมูลวารสารระหว่างชาติแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยมีศูนย์กลางปฏิบัติงานที่หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวารสารที่พิมพ์ในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

พ.ศ. ๒๕๒๘ หอสมุดแห่งชาติได้รับความช่วยเหลือจากองค์การวิจัยเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ และองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ในการจัดซื้อไมโครคอมพิวเตอร์ เพื่อจัดเก็บข้อมูลของหนังสือและสตัทพ์ที่ค้นวัสดุที่ได้รับใหม่ในแต่ละเดือน

พ.ศ. ๒๕๓๔ หอสมุดแห่งชาติได้รับการอนุมัติงบประมาณจากกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน ๑๔ ล้านบาท สำหรับจัดซื้อจัดหาระบบคอมพิวเตอร์พร้อมอุปกรณ์ และระบบห้องสมุดอัตโนมัติ Dynix เพื่อลดขั้นตอนการทำงานที่ยุงยาก ซ้ำซ้อน และเพื่อพัฒนางานของหอสมุดแห่งชาติทั้งด้านงานเทคนิค การบริการ งานบริหาร และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นหอสมุดแห่งชาติได้มีการเปลี่ยนจากระบบห้องสมุดอัตโนมัติ Dynix เป็น Horizon Aleph และ Alma เรื่อยมาเป็นลำดับ

พ.ศ. ๒๕๔๖ หอสมุดแห่งชาติได้รับการจัดสรรงบประมาณจากโครงการเงินกู้เพื่อปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ (SAL) ตามโครงการพัฒนาหอสมุดแห่งชาติให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อดำเนินการจัดเก็บข้อมูลประเภทไมโครฟิล์ม วารสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือหายาก จารึก สมุดไทย แผ่นเสียง และวีดิโอ ให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้สามารถค้นหาข้อมูลผ่านเครือข่ายภายในและเว็บไซต์ได้

พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้มีการปรับปรุงระบบห้องสมุดอัตโนมัติจาก Dynix เป็น Horizon และใช้งานอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า ๑๑ ปี และเนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และการสื่อสาร พ.ศ. ๒๕๕๙ จึงได้มีการปรับปรุงระบบห้องสมุดอัตโนมัติอีกครั้งจาก Horizon เป็น Aleph และจัดหาระบบสืบค้นแบบหน้าจอดีเดียว (Single Search) ที่สามารถค้นหาข้อมูลของหอสมุดแห่งชาติได้ในคราวเดียว

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นต้นมา หอสมุดแห่งชาติได้รับงบประมาณในการดำเนินการปรับปรุง ซ่อมแซม อาคารให้มีความสวยงาม ทันสมัย พร้อมเทคโนโลยี และนวัตกรรมสมัยใหม่ที่รองรับการบริการในยุคสังคมดิจิทัลที่ผู้ใช้บริการต้องการความสะดวกรวดเร็วในการค้นหา และเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้จากทุกที่ทุกเวลา หอสมุดแห่งชาติจึงมีการจัดหาและพัฒนาระบบงานและฐานข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

ระบบห้องสมุดดิจิทัล D-library

จัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศฉบับเต็มที่เป็นลิขสิทธิ์ของหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร เช่น หนังสือหายาก หนังสือกรมศิลปากร หนังสือพิมพ์เก่า วารสารเก่า องค์ความรู้ของหอสมุดแห่งชาติ เป็นต้น ปัจจุบันมีให้บริการมากกว่า ๑๘,๐๐๐ ชื่อเรื่อง ผู้ใช้บริการสามารถเข้าใช้งานผ่านทางเว็บไซต์ <http://digital.nlt.go.th/dlib>

แอปพลิเคชัน NLT Library

จัดเก็บแบบเรียนเก่า หนังสือหายาก เอกสารโบราณ หนังสือกรมศิลปากร องค์ความรู้และสิ่งพิมพ์ของหอสมุดแห่งชาติ มากกว่า ๓,๔๐๐ รายการ สามารถเข้าใช้งานผ่านทางเว็บไซต์ www.mobile.nlt.go.th หรือแอปพลิเคชัน NLT Library รองรับทั้งระบบปฏิบัติการ ios และ android

แอปพลิเคชัน NLT VDO on Demand

จัดเก็บไฟล์วิดีโอที่ค้นประเภทดนตรีและนาฏศิลป์ พิพิธภัณฑสถาน ภาษาและวรรณกรรม โบราณคดีและประวัติศาสตร์ของกรมศิลปากร รวมถึงวิดีโอที่ค้นการประชุม สัมมนาของหอสมุดแห่งชาติ กว่า ๙๐๐ รายการ สามารถเข้าใช้งานผ่านทางเว็บไซต์ www.vdo.nlt.go.th หรือแอปพลิเคชัน NLT VDO on Demand ทั้งระบบปฏิบัติการ ios และ android

ระบบสืบค้นเอกสารโบราณ

เป็นฐานข้อมูลที่จัดเก็บทะเบียนเอกสารโบราณ ได้แก่ จารึก หนังสือสมุดไทย คัมภีร์ใบลาน ตู๊พระธรรม สามารถสืบค้นได้ผ่านทางเว็บไซต์ <http://manuscript.nlt.go.th>

ระบบสืบค้นหอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ และห้องสมุดดนตรีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็นระบบสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดดนตรี ประกอบด้วย ข้อมูลเสียง วิดีทัศน์ ภาพนิ่ง ไม้ตดนตรี เนื้อเพลง เอกสารสิ่งพิมพ์ ข้อมูลศิลปินและข้อมูลนาฏศิลป์ สามารถเข้าใช้งานผ่านทางเว็บไซต์ <https://music9.nlt.go.th>

ระบบสารสนเทศทางด้านมรดกศิลปวัฒนธรรมเพื่อประชาชนทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-Service)

ให้บริการเลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร (ISSN) เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ (ISBN) ข้อมูลบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ (CIP) และบริการจัดแจ้งการพิมพ์สามารถขอรับบริการได้ทางเว็บไซต์ <http://e-service.nlt.go.th>

ระบบจองห้องประชุม (Meeting Room) และพื้นที่แห่งการเรียนรู้ (Co-working Space) เพื่อตอบสนองความต้องการใช้พื้นที่ของกลุ่มนักศึกษาและคนวัยทำงาน

Smart Card และ Smart Kiosk

สำหรับลงทะเบียนเข้าใช้บริการหอสมุดแห่งชาติ และใช้งานตู้ล็อกเกอร์ฝากของและคอมพิวเตอร์สำหรับศึกษาค้นคว้า

Digital Signage

จอ Digital Signage บริเวณห้องบริการและทางเดินภายในอาคาร เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสาร กิจกรรม และโครงการต่าง ๆ ของหอสมุดแห่งชาติให้ผู้ใช้บริการทราบ

RFID Book Alarm

เป็นการนำเอาเทคโนโลยี RFID (Radio Frequency Identification) มาประยุกต์ใช้ในการตรวจสอบรายการหนังสือและป้องกันหนังสือสูญหาย

Smart Directory และ VDO Call

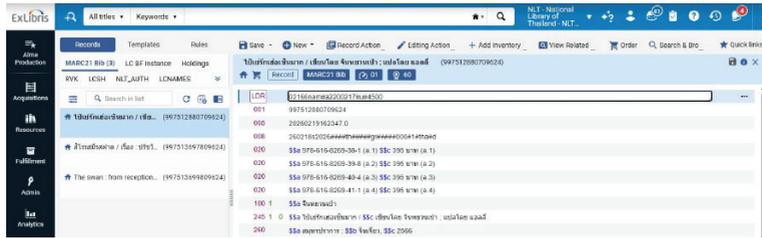
ระบบสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศและแผนผังห้องบริการต่าง ๆ ในหอสมุดแห่งชาติ พร้อมการนำทางอัจฉริยะ และบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าผ่านระบบ VDO Call

Social Media

ช่องทางในการติดต่อสื่อสารและประชาสัมพันธ์ข่าวสาร การประชุม สัมมนา และโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ของหอสมุดแห่งชาติ

พ.ศ. ๒๕๖๘ หอสมุดแห่งชาติได้รับการจัดสรรงบประมาณจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศมรดกศิลปวัฒนธรรม กรมศิลปากร ในการปรับปรุงระบบห้องสมุดอัตโนมัติจากระบบ Aleph ไปสู่ Alma ซึ่งจะช่วยตอบสนองกระบวนการทำงานของห้องสมุด และรองรับการค้นหายุทธศาสตร์สารสนเทศอย่างเต็มรูปแบบ ทั้งทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อดิจิทัล

อีกทั้งยังพัฒนาระบบการเข้าใช้บริการหอสมุดแห่งชาติด้วย QR Code และพัฒนาสื่อห้องสมุดโดยใช้เทคโนโลยี AR (Augment Reality) และ VR (Virtual Reality) เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับผู้ใช้บริการ ประกอบด้วยระบบนำทางเยี่ยมชมหอสมุดแห่งชาติด้วย AR ผ่านอุปกรณ์สมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต ระบบการเข้าชมห้องสมุดเสมือนจริง (Virtual Reality Library) จัดแสดงหนังสือและวัตถุด้วยเทคโนโลยี VR ซึ่งจะช่วยมอบประสบการณ์การเรียนรู้ที่สมจริงและสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างหอสมุดแห่งชาติกับประชาชนผู้ใช้บริการได้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

ในก้าวอย่างสู่ทศวรรษที่ ๑๓ หอสมุดแห่งชาติจะยังคงมุ่งมั่นที่จะไม่เพียงเป็นผู้เก็บรักษา (Preserver) แต่จะเป็นผู้ขับเคลื่อน (Driver) ในการนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานและการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศซึ่งเป็นมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติ โดยมีทิศทางดำเนินงานในอนาคตที่สำคัญ ๓ ประการ ดังนี้

๑. การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้เพื่อยกระดับการให้บริการและการเข้าถึงข้อมูล เช่น การนำ Optical Character Recognition (OCR) มาประยุกต์ใช้ในการอ่านและถอดรหัสเอกสาร เพื่อให้สามารถสืบค้นและเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ

๒. การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบบเสมือนจริง เพื่อก้าวข้ามขีดจำกัดจากการสืบค้นจากหน้าจอสู่การนำเอาเทคโนโลยี Virtual Reality (VR) และ Augmented Reality (AR) มาใช้เพื่อจำลองบรรยากาศและการหยิบจับทรัพยากรสารสนเทศของห้องบริการต่าง ๆ ในรูปแบบ ๓ มิติ เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการต่อยอด การสร้างสรรค์องค์ความรู้ และนวัตกรรมใหม่ ๆ

๓. การเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลแบบเปิด โดยการผลักดันคลังข้อมูลดิจิทัลของหอสมุดแห่งชาติให้สามารถเชื่อมโยงกับหอสมุดและสถาบันเครือข่ายอื่น ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้หอสมุดแห่งชาติเป็นศูนย์กลางทางปัญญาของคนในชาติ และให้มรดกภูมิปัญญาของไทยเป็นส่วนหนึ่งของฐานข้อมูลในระดับสากล

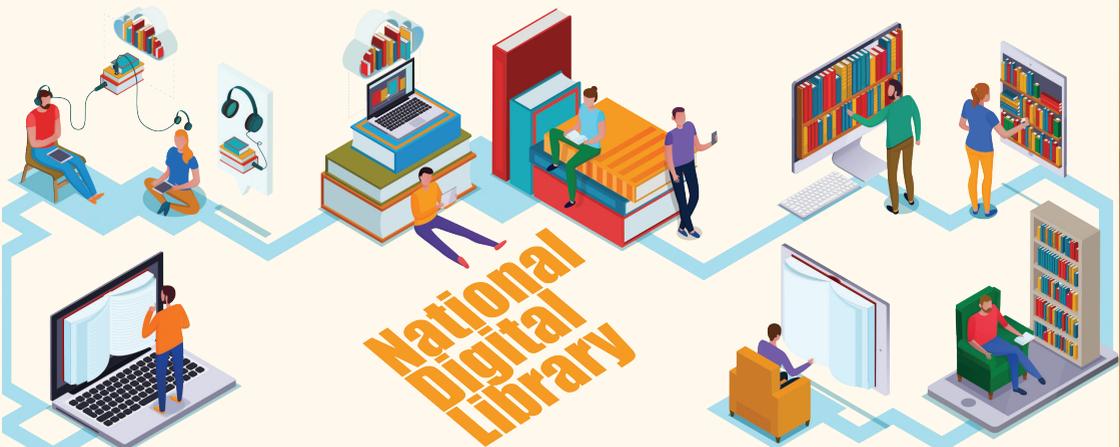
รังสรรค์อนาคต: ก้าวที่ยั่งยืนสู่หอสมุดดิจิทัลแห่งชาติ

หอสมุดแห่งชาติเดินทางมาถึงหมุดหมายปีที่ ๑๒๐ เรามีได้หยุดนิ่งอยู่เพียงการเป็นผู้ดูแล รักษาสมบัติหรือคลังทางปัญญาของชาติ แต่กำลังเผชิญกับจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วภารกิจต่อจากนี้มิใช่เพียงการดูแลรักษาทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นชุมทรัพย์ทางปัญญาทุกประเภทให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์เท่านั้น แต่คือการปลดปล่อยชุมทรัพย์ทางปัญญาเหล่านั้นออกจากขีดจำกัดทางด้านกายภาพเพื่อส่งต่อความต้องการไปยังผู้ใช้อย่างทั่วถึง และไร้พรมแดน

การเปลี่ยนผ่านจากยุคอนาล็อกสู่ยุคดิจิทัล เป็นดั่งสะพานเชื่อมโลกใบเก่าสู่โลกใบใหม่ ก้าวต่อไปของหอสมุดแห่งชาติ คือ การขับเคลื่อนสู่ “หอสมุดดิจิทัลแห่งชาติ” (National Digital Library) อย่างเต็มรูปแบบเพื่อมุ่งเน้นการแปลง (Digitization) ทรัพยากรสารสนเทศที่มีคุณค่าและหายาก ตั้งแต่คัมภีร์โบราณที่จารึกมานับร้อยปี หนังสือสมุดไทย เอกสารจดหมายเหตุสำคัญ ๆ ไปจนถึงสิ่งพิมพ์หายากให้กลายเป็นฐานข้อมูลดิจิทัลที่เชื่อมด้วยคุณภาพ การก้าวเข้าสู่โลกดิจิทัลนี้มิใช่เพียงการเปลี่ยนรูปแบบการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศเท่านั้น แต่คือการสร้างระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ทุกที่ ทุกเวลา ผ่านเทคโนโลยีการสืบค้นที่ชาญฉลาด และการเชื่อมโยงแพลตฟอร์มที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้หอสมุดแห่งชาติกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ได้อย่างกลมกลืน

นอกจากนี้ ในมิติของความยั่งยืน (Sustainability) หอสมุดแห่งชาติยังคงมุ่งมั่นที่จะรักษาความสมดุลระหว่าง “นวัตกรรม” และ “การอนุรักษ์” โดยนำแนวคิดการบริหารจัดการที่ทันสมัยมาปรับใช้ควบคู่ไปกับการสร้างความยั่งยืนทางปัญญา ด้วยการบ่มเพาะนิสัยรักการอ่านและการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่สังคมไทย พร้อมทั้งสร้างแรงบันดาลใจให้คนในสังคมแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องไม่สิ้นสุด

ก้าวต่อไปของหอสมุดแห่งชาติ จึงเป็นการก้าวไปด้วยความภาคภูมิใจในรากเหง้าและโดดเด่นด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เราจะก้าวข้ามขีดจำกัดจากการทำหน้าที่เป็นแหล่งจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ แต่จะเป็น “ศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้และสร้างสรรค์” ที่ทุกคนสามารถหยิบยกเอาต้นทุนทางวัฒนธรรมและปัญญาจากอดีต มาถอดรหัสและต่อยอดสู่ทุนทางความคิดเพื่ออนาคต ภายใต้ความมุ่งมั่นที่จะเดินหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง หอสมุดแห่งชาติจะยังคงทำหน้าที่เป็นประทีปนำทาง และยืนหยัดเป็นสมบัติทางจิตวิญญาณของชาติที่ยั่งยืนสืบไปชั่วกาลนาน

๑๒๐ ปี แห่งความผูกพัน

นางสุวนันท์ ศิริวงศ์วรวัฒน์
นายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

ขอแสดงความยินดีในโอกาสที่ “หอสมุดแห่งชาติ” มีอายุครบ ๑๒๐ ปี ในวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ หอสมุดแห่งชาติมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการเป็นแหล่งกลางที่รวบรวมสิ่งพิมพ์ของชาติ เป็นศูนย์กลางของแหล่งศึกษา ค้นคว้า ของครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดิฉันมีความภูมิใจที่ตัวเองได้มีส่วนร่วมในการพัฒนางานของหอสมุดแห่งชาติ ขณะที่รับราชการอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ในโอกาสอันเป็นมงคลนี้ ดิฉันขออวยพรให้หอสมุดแห่งชาติดำเนินงานก้าวหน้า และเป็นทั้งด้านข้อมูล ความรู้ แก่ผู้มาใช้บริการต่อไป

Prof. Dr. E. Aminudin Aziz
Director of The National Library
of the Republic of Indonesia

On the occasion of the 120th anniversary of the National Library of Thailand (NLT), I would like to extend my warmest congratulations on this remarkable milestone. For over a century, I believe, NLT has played a pivotal role in preserving Thailand's documentary heritage and in advancing knowledge for generations. Sincerely look forward to strengthening the collaboration between NLT and the National Library of Indonesia in fostering regional knowledge exchange and cultural partnership.

Cesar Gilbert Q. Adriano
Director IV National Library of
the Philippines

On behalf of the National Library of the Philippines, I extend my warmest congratulations to the National Library of Thailand on the monumental occasion of your 120th Anniversary. For over a century, your institution has stood as a venerable guardian of Thai heritage and a beacon of knowledge. We commend your unwavering commitment to preserving cultural identity while embracing the digital future. May this milestone inspire continued excellence in serving the people of Thailand and fostering international academic cooperation.

We look forward to strengthening between our two institutions for many years to come.

นายณัฐกรฤกษ์ วงศ์เจริญ
รองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

น้อมจตุร พิธพรชัย ให้สุขศานต์
คงตำนาน มุ่งพิทักษ์ ไว้ศักดิ์ศรี
หอสมุดแห่งชาติ ของเราจะมี
๑๒๐ ปี คืออดีตลักษณะ ประจำหัวใจ
หอพระสมุด วชิรญาณ สาขต๋อยอด
มุ่งสืบทอด ภูมิปัญญา พาสดไส
สารสนเทศ ดิจิทัล พลันก้าวไกล
จากภายใน ไทยเคียงคู่ สู่สากล
คัจประทีป ทางปัญญา กล้าแข่งขัน
เน้นสร้างสรรค์ ประโยชน์สุข ทุกแห่งหน
เปรียบเสาหลัก องค์ความรู้ คู่ปวงชน
บันดาลผล ยังยืนเลิศ ประเสริฐเทอญ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน
สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อุปนายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ในวาระครบ ๑๒๐ ปี หอสมุดแห่งชาติได้พิสูจน์ให้เห็นถึง
การเป็นเสาหลักทางปัญญาที่รักษาอักษระมรดกของชาติไว้อย่าง
ทรงคุณค่า พร้อมกับภารกิจระดับระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล
ที่ทันสมัยของไทยอย่างมีคุณภาพดิ้นขอแสดงความยินดีและ
ชื่นชมในการบริหารจัดการคลังสิ่งพิมพ์แห่งชาติ ที่เป็นต้นแบบ
การบริหารจัดการสารสนเทศตามมาตรฐานสากลที่เข้มแข็ง
ในฐานะอาจารย์ด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และ
อุปนายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย เชื่อมั่นว่าหอสมุดแห่งชาติ
จะยังคงเป็นประกาศกรที่เชื่อมโยงรากเหง้าไทยสู่นวัตกรรมสากล
และเป็นฟันเฟืองหลักในการบ่มเพาะปัญญาเพิ่มคุณภาพชีวิตด้าน
การเรียนรู้ให้แก่คนไทยตลอดไป

Mr. Samlane Luangaphay
Director General
of the National Library of Laos

ຂ້າພະເຈົ້າໃນນາມຜູ້ອຳນວຍການທີ່ສະໝຸດແຫ່ງຊາດລາວ ພ້ອມດ້ວຍ
ພະນັກງານທຸກທ່ານ ຂໍສະແດງຄວາມຍິນດີຢ່າງຈິງใจ ເມື່ອງໃນໂອກາດ
ວັນສ້າງຕັ້ງທີ່ສະໝຸດແຫ່ງຊາດໄທ ຄົບຮອບ 120 ປີ, ທີ່ສະໝຸດແຫ່ງຊາດໄທ
ໄດ້ປະກອບສ່ວນອະນຸລັກ ຮັກສາ ແລະ ເຜີຍແຜ່ມໍລະດົກທາງປັນຍາ ພ້ອມທັງ
ສົ່ງເສີມວັດທະນະທຳການອ່ານ, ການຮຽນຮູ້ ແລະ ການໃຫ້ບໍລິການຂໍ້ມູນ
ຂ່າວສານອັນເປັນປະໂຫຍດແກ່ສັງຄົມຕະຫຼອດມາ.
ນະໂອກາດອັນດີນີ້ ຕາງໜ້າໃຫ້ຄະນະອຳນວຍການ ທີ່ຄົນພັກງານ
ທີ່ສະໝຸດແຫ່ງຊາດລາວ ຂໍອວຍພອນໂຊມາຍັງ ທ່ານ ນ. ບຸບຜາ ຊູຊາດ
ຜູ້ອຳນວຍການທີ່ສະໝຸດແຫ່ງຊາດໄທ ພ້ອມດ້ວຍພະນັກງານທຸກທ່ານ
ຈົ່ງມີສຸຂະພາບເຂັ້ມແຂງ ມີຄວາມຈະເລີນຮຸ່ງເຮືອງ ແລະ ມີຜົນສຳເລັດ
ໃນການປະຕິບັດໜ້າທີ່ວຽກງານອັນມີກຽດສະຫງ່າຂອງບັນດາທ່ານສືບຕໍ່ໄປ.
ດ້ວຍຄວາມນັບຖື ແລະ ຮັກແພງ

แผนผังโครงสร้างสำนักหอสมุดแห่งชาติ

กรมศิลปากร

สำนักหอสมุดแห่งชาติ

ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านภาษาโบราณ

กลุ่มพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ

กลุ่มวิจัยและพัฒนาห้องสมุด

กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก

หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ และห้องสมุดดนตรีทูลกระหม่อมสิรินธร

หอสมุดแห่งชาติเขตลาดกระบัง เฉลิมพระเกียรติ

ฝ่ายบริหารงานทั่วไป

ด้าน วิชาการ ห้องสมุด

สำนักศิลปากรที่ ๑-๑๒

หอสมุดแห่งชาติจังหวัดสุพรรณบุรี
เฉลิมพระเกียรติ

หอสมุดแห่งชาติรัชมิ่งคลาภิเษก
กาญจนบุรี

หอสมุดแห่งชาติรัชมิ่งคลาภิเษก
จันทบุรี

หอสมุดแห่งชาติชลบุรี

หอสมุดแห่งชาติรัชมิ่งคลาภิเษก เชียงใหม่

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
นครพนม

หอสมุดแห่งชาติ เฉลิมพระเกียรติ ร.๙ นครราชสีมา

หอสมุดแห่งชาติกาญจนาภิเษก สงขลา

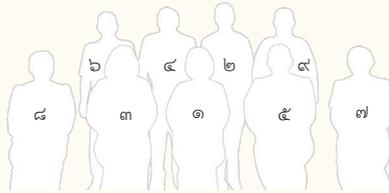
หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตรัง

หอสมุดแห่งชาตินครศรีธรรมราช

หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สงขลา

ผู้บริหารสำนักหอสมุดแห่งชาติ

๑. นางสาวบุบผา ชูชาติ

๒. นายวัฒนา พິงชื่น

๓. นางอัจฉรา จารุวรรณ

๔. ดร.ประสิทธิ์ชัย เลิศรัตนเคหาภล

๕. นางสาววิวรรณ พุฒซ้อน

๖. นายจุง ดิบประโคน

๗. นางสาวยุเรศ อธิธิชัยวัฒนา

๘. นางโสภี เฮงสุดผล

๙. นายสินธุ์ชัย กล่อมเมือง

ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ

นักภาษาโบราณชำนาญการพิเศษ

รักษาการในตำแหน่งนักภาษาโบราณเชี่ยวชาญ

ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ

ผู้อำนวยการกลุ่มบริการทรัพยากรสารสนเทศ

ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาห้องสมุด

ผู้อำนวยการกลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก

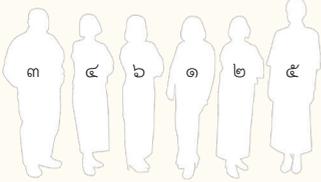
หัวหน้าหอสมุดแห่งชาติเขตลาดกระบัง เฉลิมพระเกียรติ

หัวหน้าหอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ และ

ห้องสมุดดนตรีหุถุกระหม่อมสิรินธร

หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป

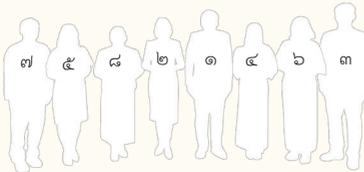
กลุ่มพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ

๑. นางอัจฉรา จารุวรรณ
๒. นางอรวรรณ เฟ็งฉิม
๓. นายสรพล ขาวสะอาด
๔. นางสาวทรายทอง อุ๋นนันภาศ
๕. นางสาวลินดา พิงสี
๖. นางสาวงามเพ็ญ ยาวงษ์

- ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ
 หัวหน้ากลุ่มงานผลิตสื่อทัศนวัสดุ
 หัวหน้าคลังสิ่งพิมพ์
 หัวหน้ากลุ่มงานวิเคราะห์เนื้อหาและจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศ
 หัวหน้าศูนย์กลางแลกเปลี่ยนและยืมสิ่งพิมพ์
 หัวหน้ากลุ่มงานคัดเลือกและประเมินคุณภาพทรัพยากรสารสนเทศ

กลุ่มบริการทรัพยากรสารสนเทศ

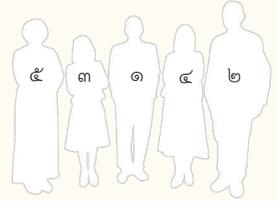

๑. ดร.ประสิทธิ์ชัย เลิศรัตนเคทกาล
๒. นางสาวนัสสุดา ดิษยุบุตร
๓. นายชโย ทองลือ
๔. นางสุพัชรี ฉันทเลิศวิทยา
๕. นางสาวอัมพิกา นันทิกาญจนะ
๖. นางสาวอุดมพร เข้มเฉลิม
๗. นายอัมพร จันทพรหม
๘. นางสาวพีรญา ทองโสภณ

- ผู้อำนวยการกลุ่มบริการทรัพยากรสารสนเทศ
 หัวหน้ากลุ่มงานบริการหนังสือ วารสารและหนังสือพิมพ์
 หัวหน้ากลุ่มงานศิลปกรรมและกิจกรรมห้องสมุด
 หัวหน้ากลุ่มงานบริการพิเศษ ISSN ISBN และจัดแจ้งการพิมพ์
 หัวหน้ากลุ่มงานบริการเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อทัศนวัสดุ
 หัวหน้าศูนย์นริธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์
 หัวหน้าหอสมุดดำรงราชานุภาพ
 หัวหน้าหอวิชาฐานุสรณ์

กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก

๑. นายจุง ดิบประโคน

๒. นายวัฒน์ ฟ้าซิ่น

๓. นางศิวพร เฉลิมศรี

๔. ดร.ชญาณุตม์ จินดารักษ์

๕. นางสาวชรรพร อังกูรชัชชัย

ผู้อำนวยการกลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก

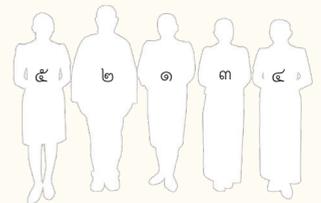
นักภาษาโบราณชำนาญการพิเศษ

รักษาการในตำแหน่งนักภาษาโบราณเชี่ยวชาญ

หัวหน้ากลุ่มงานภาษาโบราณ

นักภาษาโบราณชำนาญการพิเศษ

หัวหน้ากลุ่มงานสำรวจเอกสารโบราณ

๑. นางสาววิวรรณ พุฒซ้อน

๒. นายสินธ์ชัย กล่อมเมือง

๓. นางสาวยุวเรศ อธิชัยวัฒนา

๔. นางโสภี เสงสุตผล

๕. นางสุนิษา ทิพย์สมณฑา

ผู้อำนวยการกลุ่มวิจัยและพัฒนาห้องสมุด

หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป

หัวหน้าหอสมุดแห่งชาติเขตลาดกระบัง เฉลิมพระเกียรติ

หัวหน้าหอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ และ

ห้องสมุดดนตรีทูลกระหม่อมสิรินธร

หัวหน้างานธุรการและทรัพยากรบุคคล

๑๒๐ ปี หอสมุดแห่งชาติ: จารึกอดีต บันทึกปัจจุบัน รังสรรค์อนาคต

สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๒๐ ปี แห่งการสถาปนาหอสมุดแห่งชาติ วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. ๒๕๖๙ พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๑๕๐ เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

๑๒๐ ปี หอสมุดแห่งชาติ: จารึกอดีต บันทึกปัจจุบัน รังสรรค์อนาคต.-- กรุงเทพฯ :

สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๖๙.

๕๐ หน้า.

๑. หอสมุดแห่งชาติ -- ประวัติ. ๒. หอสมุดแห่งชาติ -- การบริหาร. I. ชื่อเรื่อง.

๐๒๗.๕๕๕๓

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๒๘๓-๗๘๖-๙

e-book

ที่ปรึกษา

นายพนมบุตร จันทรโชติ

นางสาวชนิษฐา โชติกวนิชย์

นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ

นางสาวบุบผา ชูชาติ

อธิบดีกรมศิลปากร

รองอธิบดีกรมศิลปากร

นักอักษรศาสตร์ทรงคุณวุฒิ (ภาษา เอกสาร และหนังสือ)

ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ

บรรณาธิการ

นางสาวงามเพ็ญ ยาวงษ์

นางสาวอัมพิกา นันทิกายจนะ

บรรณารักษ์ชำนาญการ

บรรณารักษ์ชำนาญการ

จัดทำต้นฉบับ

นางสาวงามเพ็ญ ยาวงษ์

นายเอกภพ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา

บรรณารักษ์ชำนาญการ

เจ้าพนักงานห้องสมุดชำนาญงาน

ออกแบบปก

นายชโย ทองลือ

นักวิชาการช่างศิลป์ชำนาญการ

พิมพ์ที่

สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ถนนสามเสน แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

โทร ๐ ๒๒๔๓ ๐๖๑๓ โทรสาร ๐ ๒๒๔๓ ๑๘๒๐

N NICE FOR CUSTOMER
ให้ความสำคัญกับผู้ใช้บริการ

L LEADERSHIP
การเป็นผู้นำงานวิชาการด้าน
บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

T TEAMWORK
สร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในทีม

WE ข้าราชการและเจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติ

G GROWTH MINDSET
เปิดรับการรู้สิ่งใหม่

R RESPONSIBILITY
รับผิดชอบตนเอง ผู้ใช้บริการ ทีมงาน และสังคม

E EXPERT
ความเป็นมืออาชีพและเชี่ยวชาญในงาน

A AGILE
เร่งทำไว ปรับตัว ยืดหยุ่น

T TRUST
เชื่อมั่นและโปร่งใสในการทำงาน

๑๒๐

ชุมชนแห่งปัญญา

บนเส้นทางกว่า ๑๒ ทศวรรษจาก “หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร” สู่ “หอสมุดแห่งชาติ” เป็นการเดินทางที่มีอาจวัดได้ด้วยเวลาเพียงอย่างเดียว หากแต่วัดด้วยคุณค่าแห่งปัญญาที่ได้ถูกพิทักษ์ รักษาและส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ตลอด ๑๒๐ ปี ทุกอักษรที่จารึกบนใบลาน ทุกบรรทัดที่ปรากฏในหนังสือ ทุกบิตข้อมูลในโลกดิจิทัล คือรอยและรากเหง้าที่บอกเล่าว่าเราเป็นใคร และจะก้าวไปในทิศทางใด หอสมุดแห่งชาติจะยังคงทำหน้าที่เป็น “ชุมชนแห่งปัญญา” เป็นพื้นที่แห่งการสร้างสรรค์แรงบันดาลใจที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน และเป็นผู้พิทักษ์มรดกทางปัญญาของแผ่นดินอย่างยั่งยืน สืบไป